

Archeo-rapport 261

Het archeologisch vooronderzoek aan de Guffenslaan te Hasselt

Maarten Smeets

Archeo-rapport 261

Het archeologisch vooronderzoek aan de Guffenslaan te Hasselt

Maarten Smeets

**Kessel-Lo, 2015
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeo-rapport 261 Het archeologisch vooronderzoek aan de Guffenslaan te Hasselt

Opdrachtgever:	AGB Stadsontwikkeling Hasselt Studiebureau Monumentenzorg bvba
Projectleiding:	Maarten Smeets
Leidinggevend archeoloog:	Maarten Smeets
Auteurs:	Maarten Smeets
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2015/12.825/4

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2015, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Administratieve gegevens

Opdrachtgever	AGB Stadsontwikkeling Hasselt, Groenplein 1, 3500 Hasselt Studiebureau Monumentenzorg bvba, Solveld 49, 3980 Tessenderlo
Uitvoerder	Studiebureau archeologie bvba
Vergunningshouder	Maarten Smeets
Beheer en plaats opgravingsgegevens	Deze gegevens werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Beheer en plaats vondsten en stalen	De vondsten en stalen werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Projectcode	2014/455
Vindplaatsnaam	Hasselt-Guffenslaan
Locatie	Provincie: Limburg, Gemeente: Hasselt, Straat: Guffenslaan
Kadasternummers	Afdeling: 1, Sectie: H, Perceelsnummers: 834z en 834a2
Lambertcoördinaat 1	218177,03; 180191,98; 38,36
Lambertcoördinaat 2	218173,41; 180202,25; 38,29
Lambertcoördinaat 3	218163,34; 180205,78; 38,43
Lambertcoördinaat 4	218175,54; 180217,48; 38,13
Kadasterplan	Zie fig. 1.2
Topografisch plan	Zie fig. 1.1
Begindatum veldwerk	2 december 2014
Einddatum veldwerk	2 december 2014

Onderzoeksopdracht

Verwijzing Bijzondere voorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Hasselt-Guffenslaan 18
Archeologische verwachtingen	Het projectgebied is gelegen binnen de historische stadskern van Hasselt.
Wetenschappelijke vraagstellingen	Wat zijn de gegevens uit het bureauonderzoek? Wat is de impact van de bestaande bebouwing op het mogelijk aanwezige erfgoed? Wat is de stratigrafie van het terrein? Welke zijn de waargenomen lagen en/of horizonten, beschrijving + duiding? Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving. Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen? Hoe is de bewaringstoestand van de sporen? Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

	<p>Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?</p> <p>Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?</p> <p>Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?</p> <p>Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?</p> <p>Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologisch vindplaats?</p> <p>Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?</p> <p>Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?</p> <p>Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?</p> <p>Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek? - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek? <p>Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?</p> <p>Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheden?</p>
Aard van de bedreiging	Bouw nieuw stadhuis met ondergrondse parkeergelegenheden.
Randvoorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Hasselt-Guffenslaan 18

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1 Algemene inleiding en situering van het project	p. 3
1.1 Inleiding	p. 3
1.2 Beschrijving van de vindplaats	p. 3
1.3 Fysiografie	p. 5
1.3.1 Lokale topografie en hydrografie	p. 5
1.3.2 Geologische opbouw	p. 5
1.3.3 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen	p. 7
1.4 Archeologische voorkennis	p. 7
1.5 Onderzoeksopdracht	p. 16
Hoofdstuk 2 Werkwijze en opgravingsstrategie	p. 17
Hoofdstuk 3 Resultaten van het sporenbestand en de vondsten	p. 19
3.1 Stratigrafie en profielen	p. 19
3.2 Overzichtsplattegronden	p. 20
3.3 Bespreking van de sporen	p. 25
3.4 Interpretatie	p. 26
Hoofdstuk 4 Besluit	p. 27
Bijlagen (op CD-Rom)	p. 31
Bijlage 1: Sporeninventaris	p. 33
Bijlage 2: Vondsteninventaris	p. 35
Bijlage 3: Fotoinventaris	p. 37
Bijlage 4: Coupetekeninginventaris	p. 39
Bijlage 5: Opmetingsplan	
Bijlage 6: Profielopbouw proefputten	
Bijlage 7: Nota Studiebureau Monumentenzorg bvba: Historisch vooronderzoek van de voormalige rijkswachtkazerne in de Guffenslaan in Hasselt	

Hoofdstuk 1 Algemene inleiding en situering van het project

1.1 Inleiding

Naar aanleiding van de bouw van een nieuw stadhuis aan de Guffenslaan te Hasselt werd door Onroerend Erfgoed een archeologisch vooronderzoek in de vorm van proefputten opgelegd (vergunningsnummer 2014/455).

Het onderzoek werd door hoofdaannemer Studiebureau Monumentenzorg bvba aan Studiebureau Archeologie bvba toevertrouwd en het terreinwerk werd uitgevoerd op 2 december 2014.

1.2 Beschrijving van de vindplaats

Het projectgebied beslaat ca. 0,6 ha en is omsloten door de Guffenslaan in het zuiden, de Sint-Jozefsstaat in het oosten en de bestaande bebouwing langs de Sint-Jozefsstraat en de Koning Albertstraat in het noorden en het westen (fig. 1.1 en 1.2). Het gebouw van de Rijkswachtkazerne blijft behouden en ook de zone voor het gebouw blijft behouden zoals ze is. Deze stukken vallen dus uit het archeologisch vooronderzoek (ten zuiden van de paarse lijn op fig. 1.2).

Binnen de archeoregio's (fig. 1.3) is het projectgebied gesitueerd in de Kempen.

Fig. 1.1: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied¹.

¹ www.agiv.be

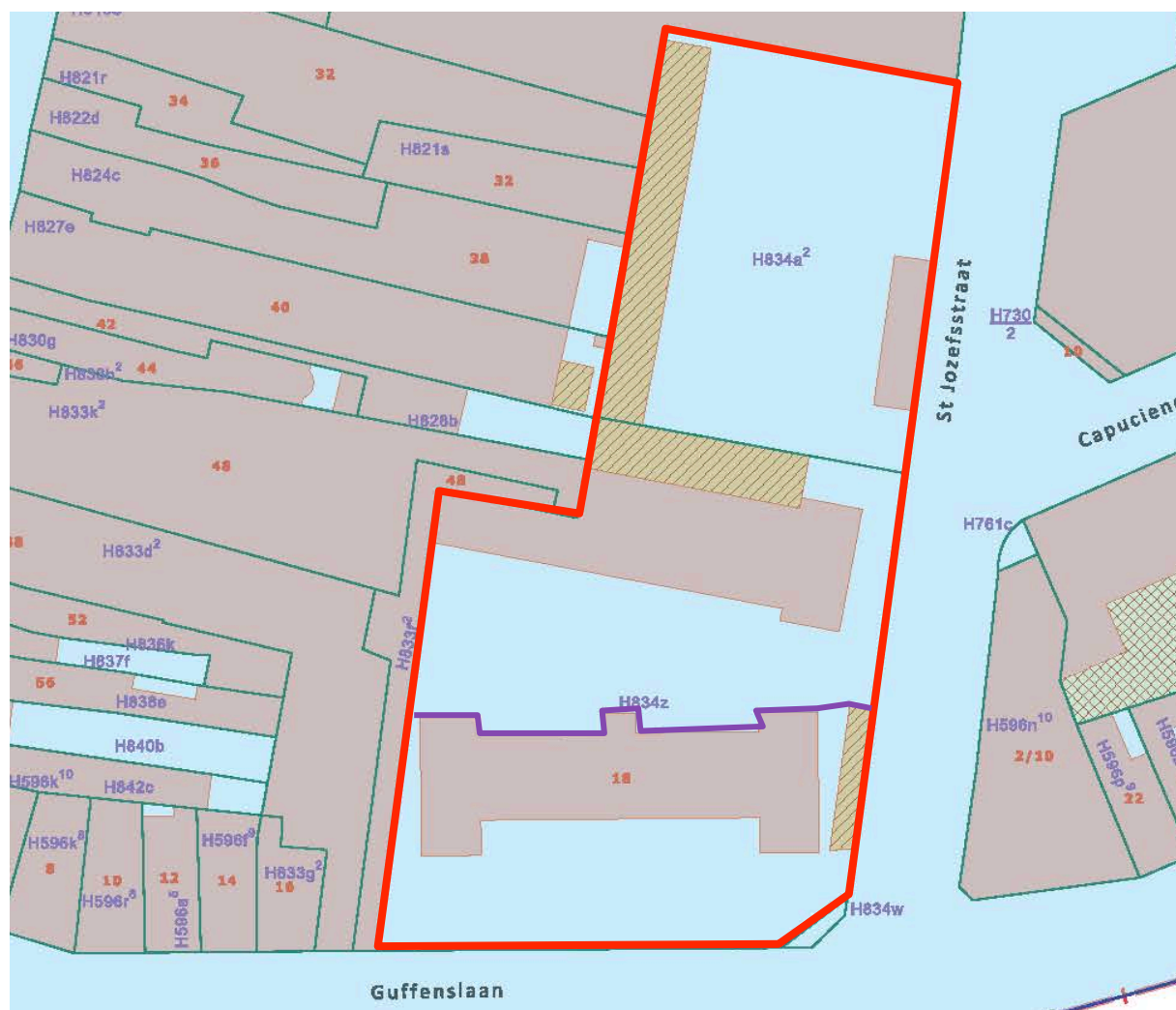

Fig. 1.2: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied².

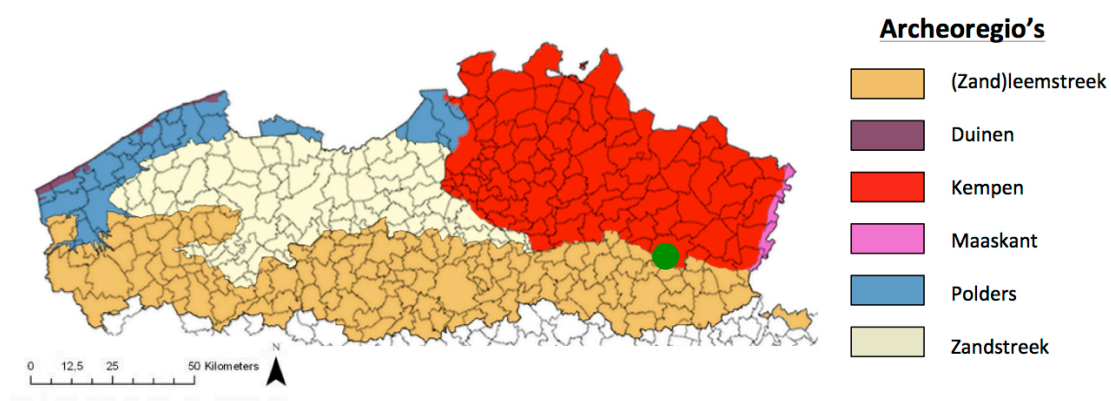

Fig. 1.3: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's³.

² www.minfin.fgov.be

³ <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

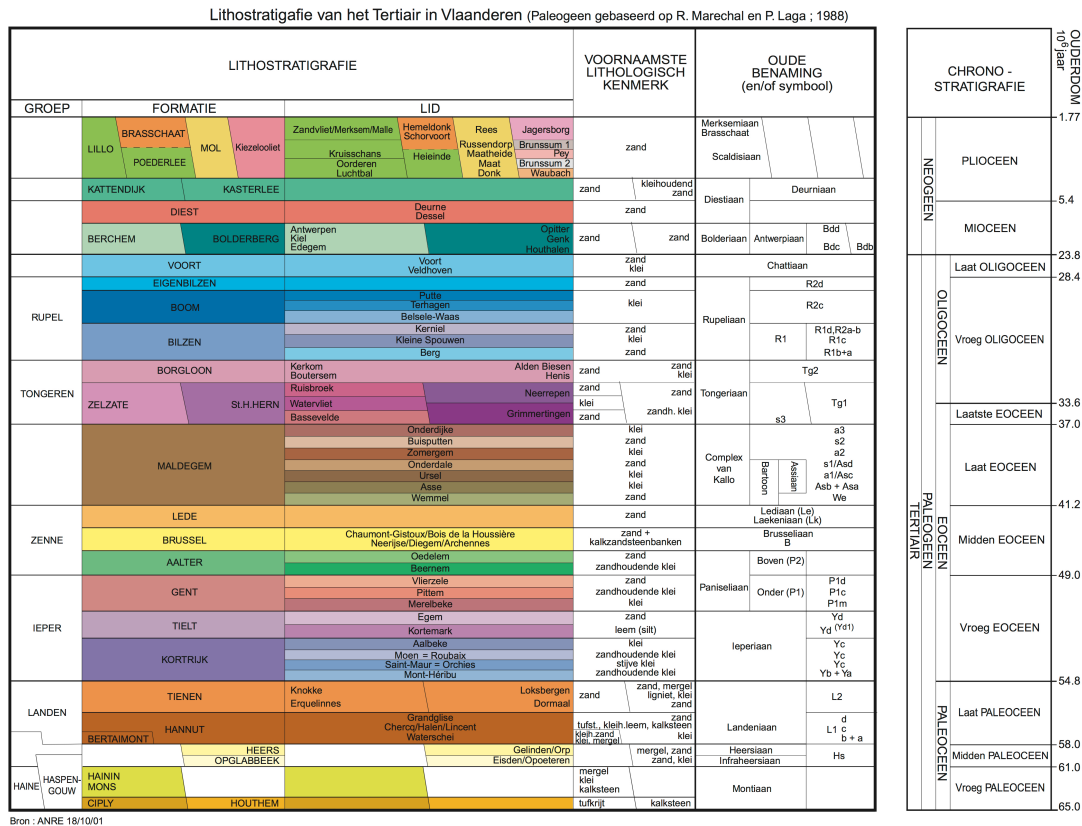

Fig. 1.5: Litho- en chronostratigrafie van het Tertiair in Vlaanderen⁵.

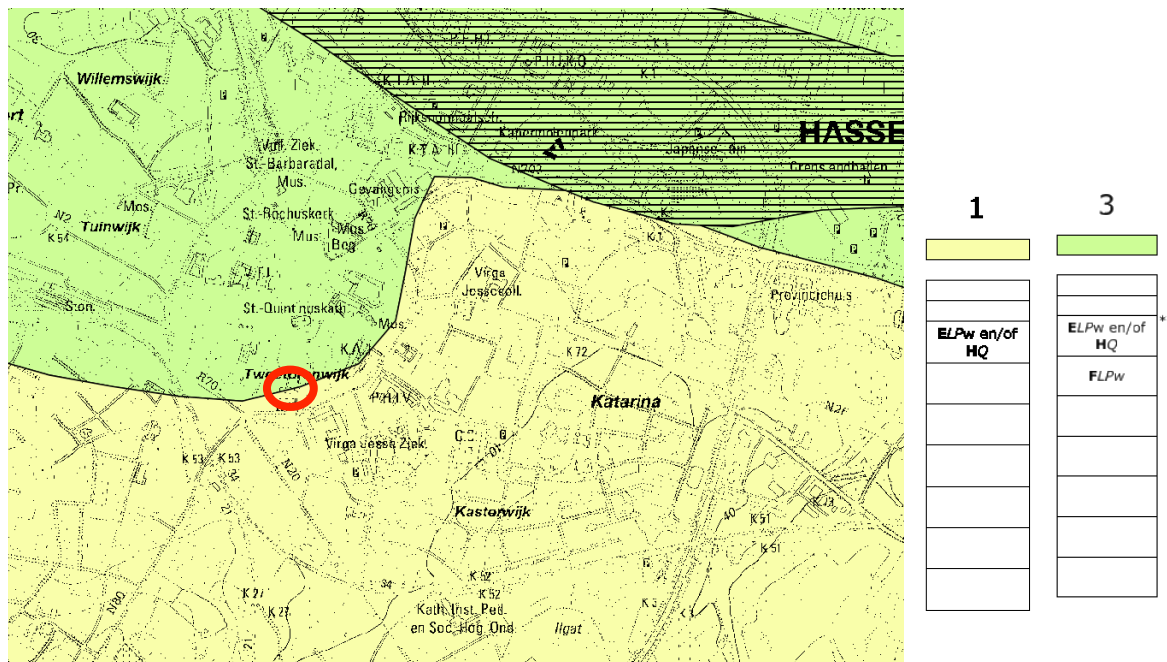

Fig. 1.6: Quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied⁶.

⁵ www.dov.vlaanderen.be

1.3.3 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen

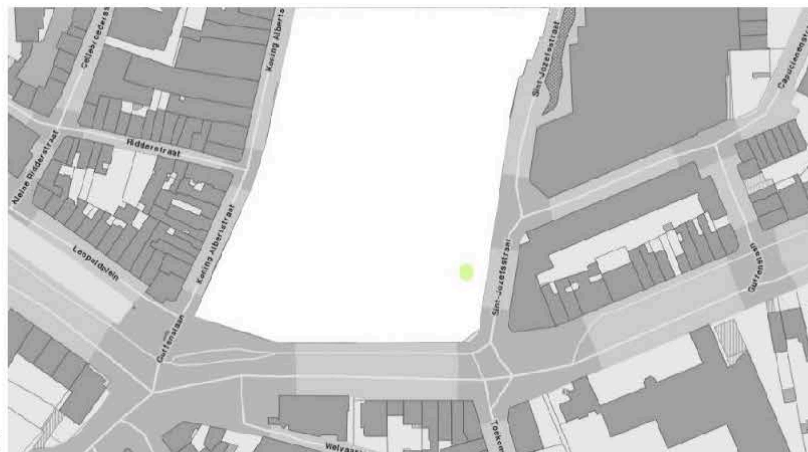
Het projectgebied ligt binnen het centrum van Hasselt, dat niet bodemkundig gekarteerd werd (OB).

1.4 Archeologische voorkennis

Voor een uitgebreide (bouw)historisch overzicht van het projectgebied wordt verwezen naar de studie van Studiebureau Monumentenzorg (tevens opgenomen als bijlage 6). In deze nota 'Historisch vooronderzoek van de voormalige rijkswachtkazerne in de Guffenslaan in Hasselt' wordt een uitgebreide (bouw)historische evolutie van de site geschetst⁷.

Op basis van de beschikbare gegevens is het niet mogelijk na te gaan welke invloed op de bodem de huidige gebouwen hebben, aangezien dit afhankelijk is van de aanzetdiepte van de funderingen en daarover zijn geen gegevens beschikbaar. Er zijn ook geen plannen beschikbaar over de ligging van rioleringen en nutsleidingen en het nagaan van het verloop hiervan is niet uitgevoerd binnen deze opdracht.

Circa 1700

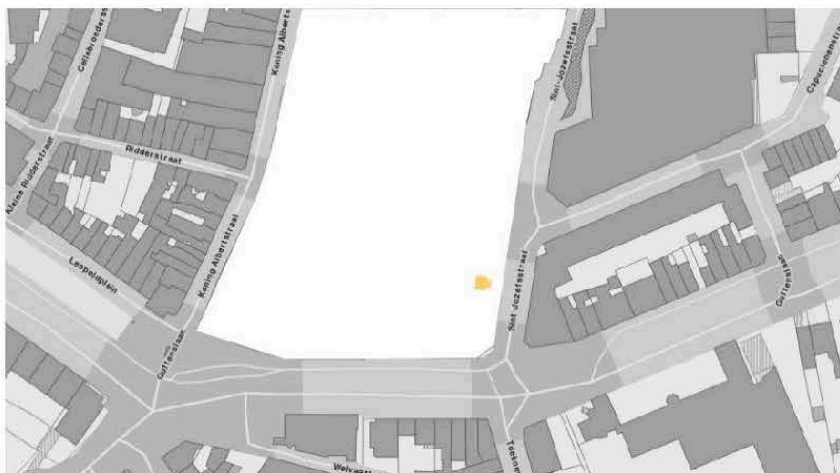
1771-1777

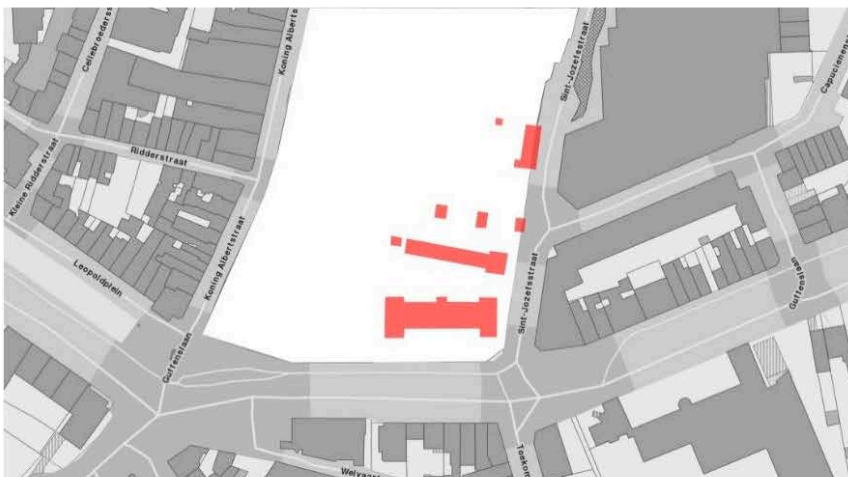
⁶ www.dov.vlaanderen.be

⁷ Vandegehuchte & Nolf 2014.

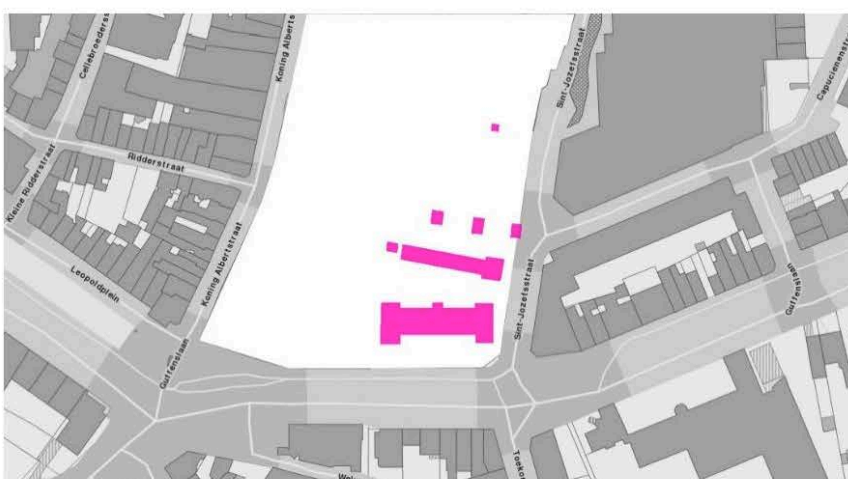
1812-1841

1879

1898

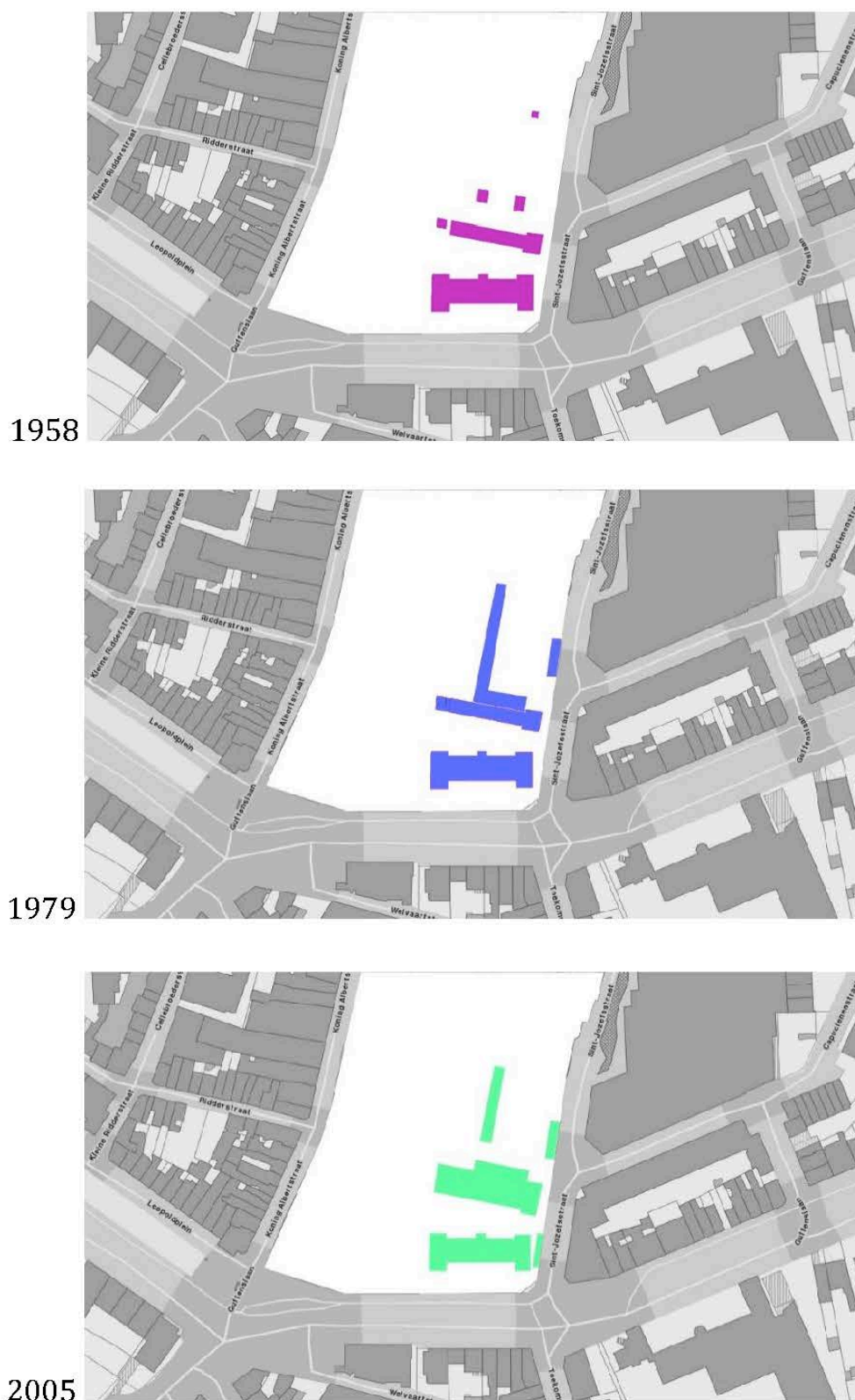
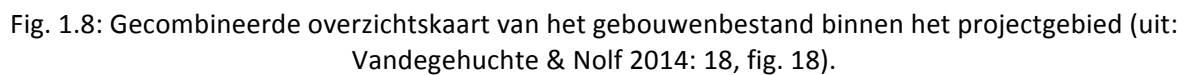

Fig. 1.7: Evolutie van het gebouwenbestand binnen het projectgebied (uit: Vandegheuchte & Nolf 2014: 15-17).

- CAI 207120: de verdwenen middeleeuwse Sint-Truiderpoort
- CAI 207116: de verdwenen middeleeuwse stadsmuur van Hasselt
- CAI 52628: locatie van het eerste begijnhof
- CAI 700502: opgraving in 1995 van een 17de-eeuws breedhuis en daarachter een ouder diephuis
- CAI 700046: de middeleeuwse Grote Markt
- CAI 51766: mogelijke locatie van een middeleeuwse motte

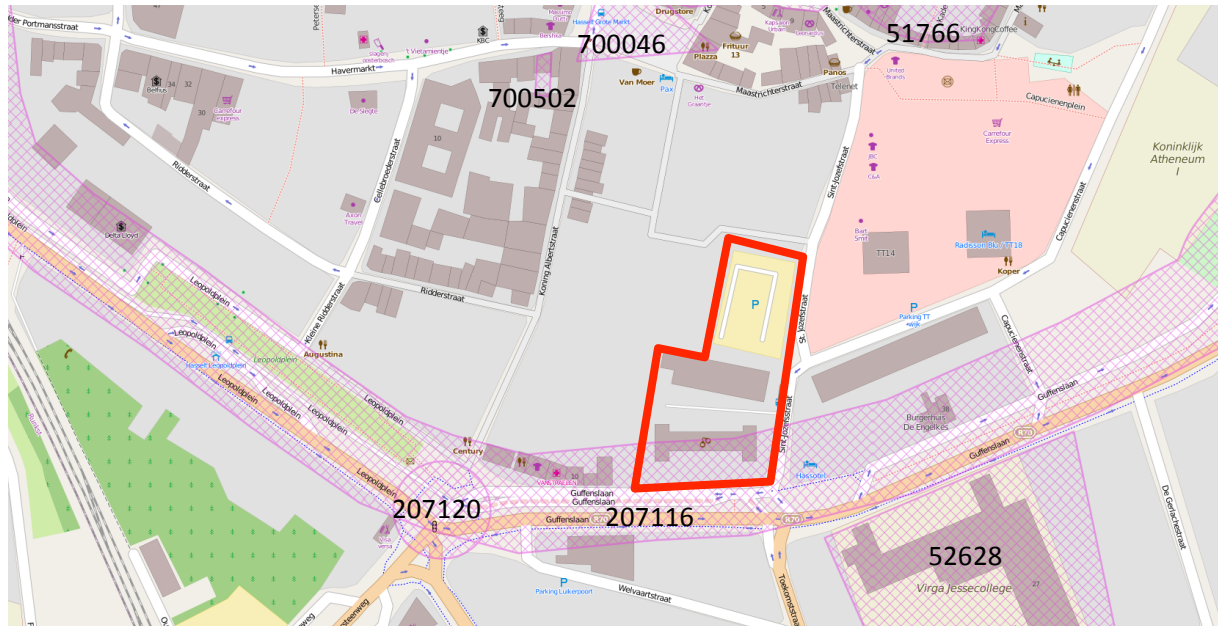

Fig. 1.9: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied⁸.

De Ferrariskaart (1771-1778) (fig. 1.10) toont lintbebouwing langs de Sint-Jozefsstraat. Het grootste deel van het projectgebied wordt hier ingenomen door tuinzones. Op deze kaart is zeer duidelijk te zien dat de voormalige stadsmuur nog aanwezig was, maar zich buiten het projectgebied bevond en gelegen is waar nu de ringweg ligt. Binnen het projectgebied moeten hiervan dan ook geen sporen verwacht worden.

Op de kaart van Vandermaelen (midden 19de eeuw (fig. 1.11) is één groot bouwblok gesuggereerd. Verder is er geen Popp-kaart van Hasselt.

Fig. 1.10: Uittreksel uit de Ferrariskaart met situering van het projectgebied⁹.

⁸ www.agiv.be

⁹ www.kbr.be

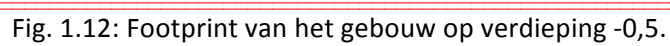
Fig. 1.11: Uittreksel uit de kaart van Vandermaelen met situering van het projectgebied¹⁰.

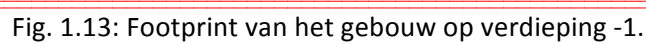
1.5 Geplande werken

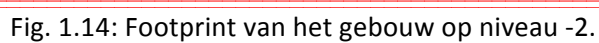
De geplande werken omvatten de bouw van een nieuw stadhuis, waarbij alle diensten van de stad en het OCMW gecentraliseerd worden. De oude rijkswachtkazerne krijgt een grondige renovatie en achter de kazerne verrijst een moderne nieuwbouw, met een ondergrondse parkeergarage (twee verdiepingen onder de grond) (fig. 1.12, 1.13 en 1.14). Het gebouw zal 17.000 m² tellen, waarvan er ook een deel verhuurd zal worden. Het gebouw wordt omschreven als een staaltje van moderne architectuur, maar meer nog het ideale gebouw om een centrale en klantvriendelijke dienstverlening te huisvesten¹¹.

¹⁰ www.geopunt.be

¹¹ www.stadhuys2018.be

1.5 Onderzoeksopdracht

Het doel van deze prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Wat zijn de gegevens uit het bureauonderzoek?
- Wat is de impact van de bestaande bebouwing op het mogelijk aanwezige erfgoed?
- Wat is de stratigrafie van het terrein? Welke zijn de waargenomen lagen en/of horizonten, beschrijving + duiding?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologisch vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 - o Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - o Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheden?

Bij de uitvoering van het archeologisch vooronderzoek was het terrein nog in gebruik als parking van de federale politie. De werken dienden op een zo kort mogelijke termijn uitgevoerd te worden en met zo weinig mogelijke inname van het terrein. De locatie van de proefputten werd hierop, in samenspraak met de bevoegde erfgoedconsulente archeologie, afgestemd.

Hoofdstuk 2 Werkwijze en opgravingsstrategie

De gevraagde bureaustudie werd uitgevoerd door Studiebureau Monumentenzorg bvba. Enkel de gegevens van de CAI werden toegevoegd in hoofdstuk 1.

Conform de opgelegde voorschriften werden 4 proefputten aangelegd met een graafmachine op rupsbanden met een platte graafbak (fig. 2.1). Omwille van de aanwezigheid van een ondergrondse tank en de beperkte beschikbare ruimte tegen de Sint-Jozefsstraat aan, kon hier geen proefput gegraven worden.

Proefput	Lengte (m)	Breedte (m)	Oppervlakte (m ²)
1	5,58	4,72	26,34
2	5,45	4,50	24,53
3	5,71	4,51	25,75
4	5,75	4,88	28,06
Totaal			104,68

Fig. 2.1: Tabel met deproefputafmetingen.

De aanwezige sporen werden opgeschaafd, gefotografeerd en beschreven. Eén spoor werd gecoupeerd om de diepte, aard en de bewaringstoestand van de sporen te achterhalen¹². Van dit gecoupeerde spoor, evenals de bodemprofielen, werden digitale coupetekeningen gemaakt. Vondsten werden per spoor ingezameld.

Alle proefputten en sporen werden digitaal topografisch ingemeten met behulp van een GPS, evenals het maaiveld en de locatie van de profielen.

¹² Om zo veel mogelijk informatie onverstoord te bewaren in functie van een opgraving, werd slechts één spoor gecoupeerd. Op basis hiervan was het ook voldoende duidelijk om een beeld te geven over de bewaringstoestand.

Hoofdstuk 3 Resultaten van het sporenbestand en de vondsten

3.1 Stratigrafie en profielen

De opbouw van de bodem is te capteren in één referentieprofiel (fig. 3.1), namelijk in proefput 2¹³. Onder een ongeveer 0,8 m dik puinpakket bevinden zich mogelijke resten van een oude ploeglaag. Deze oude ploeglaag is naar onder toe sterk gebioturbeerd, waardoor er tot ongeveer 1,3 m onder het huidige maaiveld afgegraven moet worden om het archeologische vlak te bereiken. In deze natuurlijke zandbodem zijn geen sporen van bodemvorming waargenomen.

In de verschillende proefputten kon het archeologisch relevante vlak bereikt worden op een diepte tussen 1,3 en 1,8 m. Er kon worden vastgesteld dat het terrein licht naar boven helt van noord naar zuid (ca. 36,80 m TAW in proefput 1, ca. 37,05 m TAW in proefput 2 en ca. 27,30 m TAW in proefput 4) en afloopt van west naar oost¹⁴ (ca. 36,80 m TAW in proefput 1 en ca. 36,30 m TAW in proefput 3).

Fig. 3.1: Het referentieprofiel.

¹³ De overige profielen staan weergegeven in bijlage 5.

¹⁴ Het straatniveau van de Sint-Jozefstraat in het oosten ligt inderdaad een heel stuk lager (bijna 1 m, maar de effectieve hoogte werd niet opgemeten). Bij de aanleg van de parking werd het terrein geherprofileerd, wat het verschil in diepte van de putten ook deels verklaart.

3.2 Overzichtsplattegronden

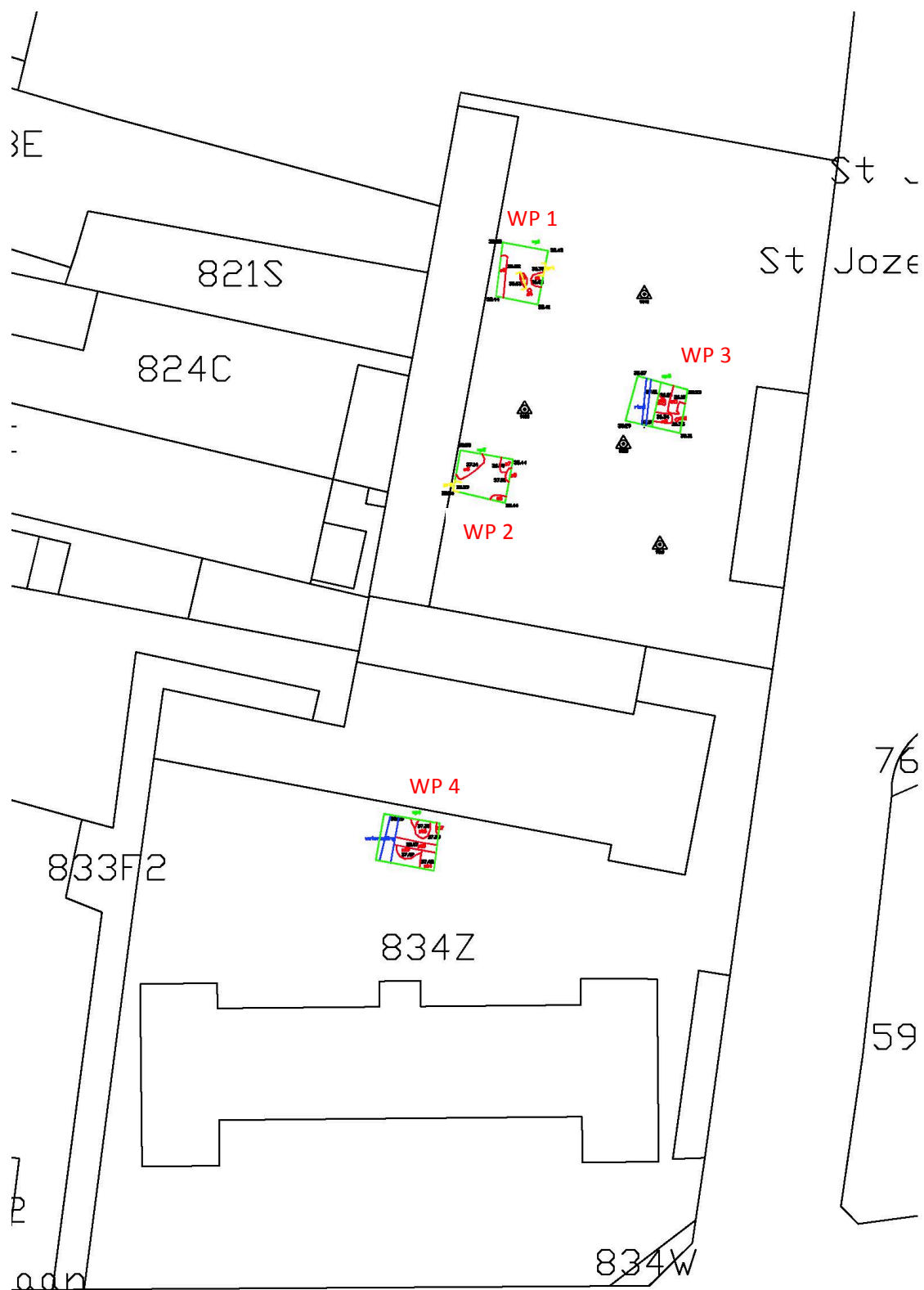

Fig. 3.2: Allesporenkaart.

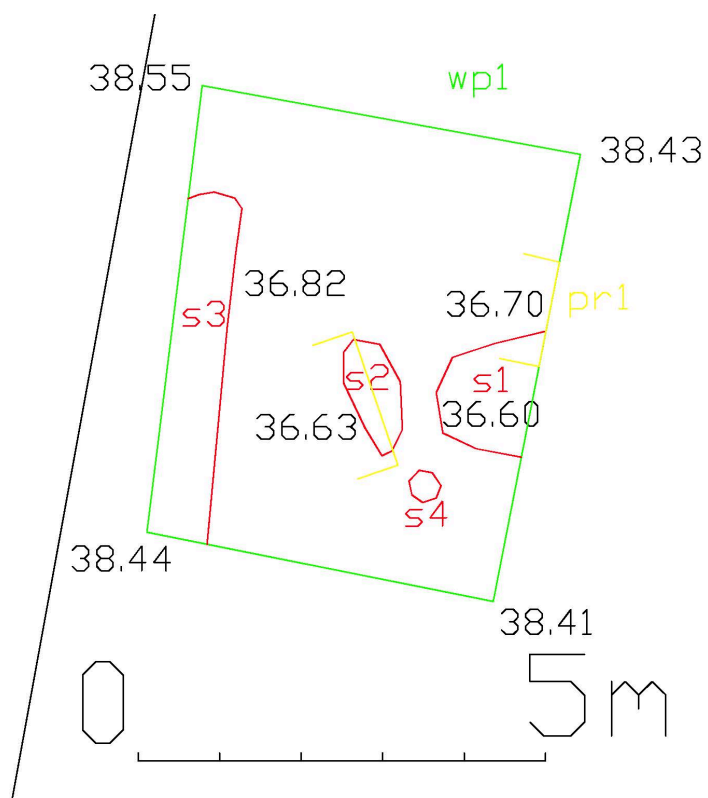

Fig. 3.3: Werkput 1.

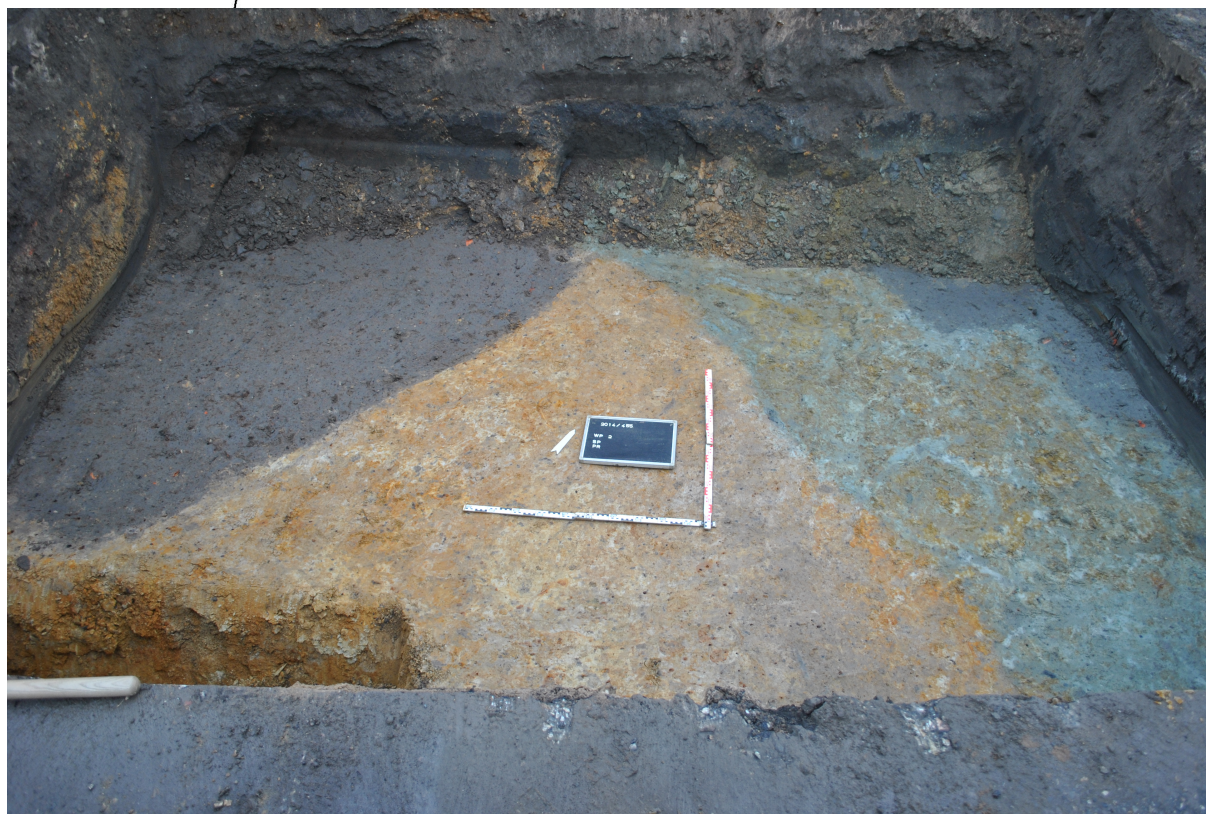
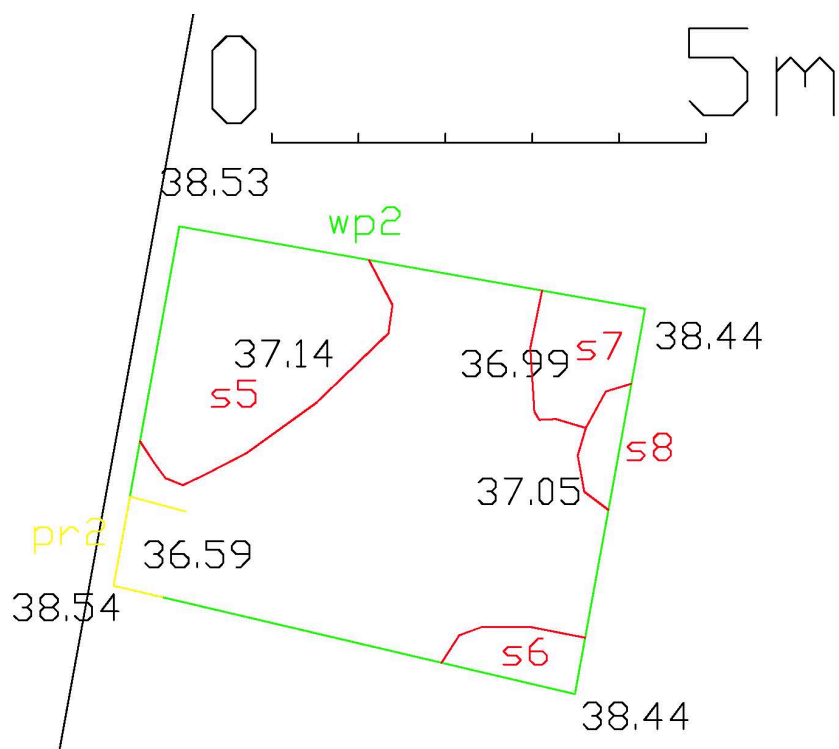

Fig. 3.4: Werkput 2

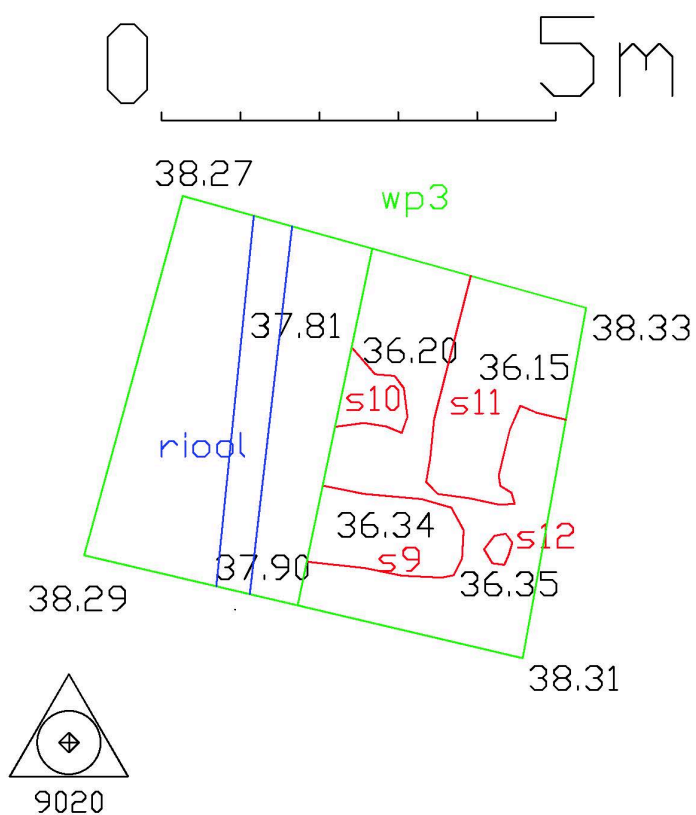

Fig. 3.5: Werkput 3.

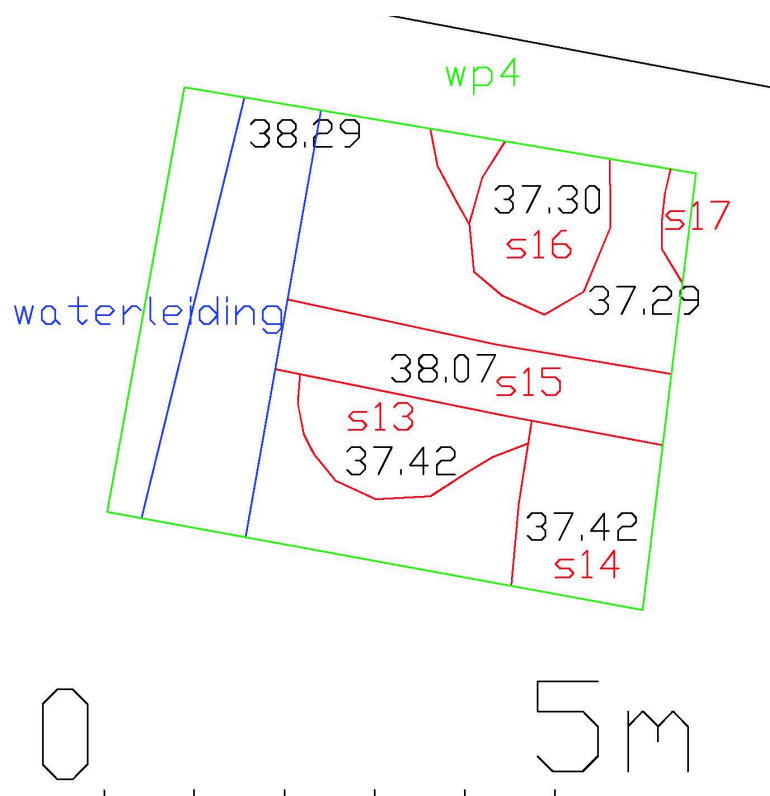

Fig. 3.6: Werkput 4.

3.3 Bespreking van de sporen

In totaal werden 17 sporen opgetekend. Twee sporen (S4 en S12) kunnen als paalkuilen geïnterpreteerd worden. S15 is een bakstenen muur en S14 is een recente kuil met kalk in. De overige sporen worden momenteel geïnterpreteerd als kuilen. Voor de individuele beschrijvingen van de sporen wordt verwezen naar de sporeninventaris in bijlage 1.

In werkput 1 bevonden zich 4 sporen. Spoor 2 werd gecoupeerd en had een eerder onregelmatige vorm in coupe (fig. 3.7). In sporen 1, 2 en 3 werd laatmiddeleeuws aardewerk aangetroffen. In spoor 2 bevonden zich 6 fragmenten roodbakkend aardewerk van één hals van een kan en 5 wandfragmenten Maaslands aardewerk.

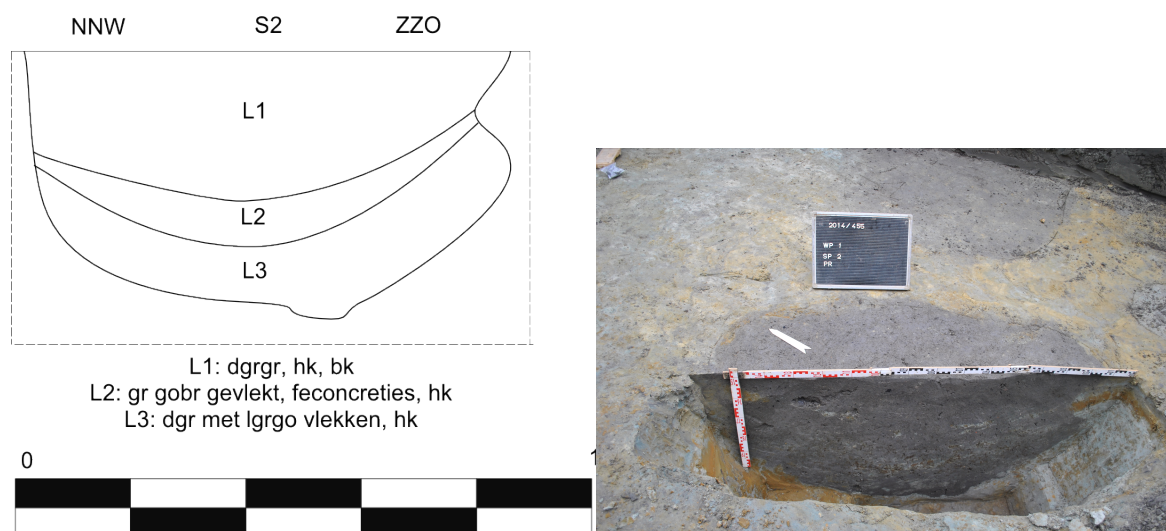

Fig. 3.7: Profieltekening en coupefoto van spoor 2 in proefput 1.

Ook in werput 2 bevonden zich 4 sporen. Mogelijk is spoor 5 als waterput te interpreteren. Een boring kon deze interpretatie niet bevestigen, aangezien op ongeveer 40 cm diepte op puin/stenen werd gestoten en de boring niet verder uitgevoerd kon worden. In sporen 5 en 8 werd laatmiddeleeuws aardewerk aangetroffen. In spoor 5 gaat het onder andere om twee randfragmenten roodbakkend aardewerk waarvan één van een kan en één van een kookpot met uitstaande rand met dekselgeul en één bodemfragment roodbakkend aardewerk van een kom met aangeknepen standring. In spoor 8 werd ook een fragment van een daktegels aangetroffen.

In werkput 3 kon de westelijke kant niet onderzocht worden omwille van een riolering. In het oostelijke stuk werden 4 sporen aangetroffen die een eerder onregelmatige vorm in grondvlak hadden. In spoor 9 werden een steengoed bodemfragment van een kan met een aangeknepen standring (Raeren) en een wandfragment (Langerwehe) aangetroffen. Ook in spoor 10 werd een fragment steengoed uit Langerwehe aangetroffen, evenals enkele scherven roodbakkend en grijsbakkend aardewerk.

In werkput 4 bevonden zich 5 sporen. De westelijke kant van de werkput kon niet onderzocht worden omwille van de aanwezigheid van een waterleiding. Spoor 14 is een recent kuil vol met kalk.

Mogelijk gaat het om een kuil voor het dumpen van een dierenkadaver dat met ongebluste kalk is bedekt. De kuil is tegen spoor 15 (de bakstenen muur) aangelegd.

Muur 15 kan als een restant van de afgebroken 19de-eeuwse paardenstallen geïnterpreteerd worden. Deze muur doorsneet het oudere spoor 13. In sporen 13 en 16 werd roodbakkerd aardewerk aangetroffen. In spoor 13 bevond zich ook een scherf in grijsbakkerd aardewerk. Deze scherf had een aankoesel aan de buitenkant van de scherf, wat wijst op gebruik in een vuur. Mogelijk gaat het om een wandfragment van een kookpot.

3.4 Interpretatie

Alle sporen tekenen zich af in één vlak, ongeveer 1,3 tot 1,8 m onder het huidige maaiveld. Er zijn geen aanwijzingen voor een tweede archeologisch vlak.

Gezien de beperkte oppervlakte was het niet mogelijk structuren te herkennen in de aangetroffen sporen. Er werden geen duidelijke sporen van bebouwing aangetroffen, maar deze resten waren dichter tegen de Sint-Jozefsstraat te verwachten. Wel werd in werkput 4 een deel van de 19de-eeuwse gebouwen aangetroffen. De aangetroffen sporen moeten eerder geïnterpreteerd worden als kuilen op de achtererven van huizen die langs de Sint-Jozefsstraat gestaan hebben. Pas op de Ferrariskaart komt hier bewoning voor op de historische bronnen. Toch moet er al in de late middeleeuwen (14de-15de eeuw) bewoning hebben plaatsgehad, aangezien de vondsten een éénduidig laatmiddeleeuws beeld geven.

In 9 sporen werden 49 fragmenten aardewerk aangetroffen, samen goed voor een MAE van 40. Het gaat veelal om kleine wandfragmenten laatmiddeleeuws aardewerk die als rondslingerend afval geïnterpreteerd kunnen worden. Gezien de grote fragmentatiegraad werd het aardewerk niet getekend.

Hoofdstuk 4 Besluit

Conform art. 4 § 2 van het Decreet houdende Bescherming van het Archeologisch Patrimonium van 30 juni 1993 (B.S. 15.09.1993), gewijzigd bij decreet van 18 mei 1999 (B.S. 08.06.1999), 28 februari 2003 (B.S. 24.03.2003), 10 maart 2006 (B.S. 7.6.2006), 27 maart 2009 (B.S. 15.5.2009) en 18 november 2011 (B.S. 13.12.2011) zijn de eigenaar en de gebruiker ertoe gehouden de archeologische monumenten die zich op hun gronden bevinden te bewaren en te beschermen en ze voor beschadiging en vernieling te behoeden.

Daarom werd een archeologisch vooronderzoek in de vorm van een proefputtenonderzoek gevraagd om de archeologische potentie van het terrein in te schatten. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

Wat zijn de gegevens uit het bureauonderzoek?

Op basis van het bureauonderzoek kon de oude bebouwing vanaf 1720 in kaart worden gebracht. Voorts was de reeds gekende archeologische kennis voor het projectgebied en de onmiddellijke omgeving zeer beperkt.

Wat is de impact van de bestaande bebouwing op het mogelijk aanwezige erfgoed?

Dit kon niet geëvalueerd worden aangezien de bebouwing er nog staat en er geen gegevens beschikbaar waren over de aanzetdiepte van de funderingen. Vermoedelijk zal de impact meevallen, gelet op de dikte van het afdekkend pakket (1,3 tot 1,8 m) alvorens het archeologische vlak bereikt wordt. Een aantal zones zullen reeds verstoord zijn door de aanwezigheid van ondergrondse tanks. Omwille van de ontoegankelijkheid van het gebouw in het midden van het perceel, kon niet worden nagegaan of zich hier kelders bevonden. Wel kon de aanwezigheid van eens smeerput vastgesteld worden.

Gelet op de vastgestelde opbouw van het terrein kunnen de te slopen gebouwen minstens tot maaiveld afgebroken worden zonder verdere archeologische begeleiding. Ook is vastgesteld dat er een serieuze ophoging heeft plaatsgevonden op het archeologisch relevante niveau, waardoor het afgraven van de bovenste 80 cm zonder bijkomende archeologische begeleiding moet kunnen gebeuren.

Wat is de stratigrafie van het terrein? Welke zijn de waargenomen lagen en/of horizonten, beschrijving + duiding?

Onder een ongeveer 0,8 m dik puinpakket bevinden zich mogelijke resten van een oude ploeglaag. Deze oude ploeglaag is naar onder toe sterk gebioturbeerd, waardoor er tot ongeveer 1,3 m onder het huidige maaiveld afgegraven moet worden om het archeologische vlak te bereiken. In deze natuurlijke zandbodem zijn geen sporen van bodemvorming waargenomen.

In de verschillende proefputten kon het archeologisch relevante vlak bereikt worden op een diepte tussen 1,3 en 1,8 m. Er kon worden vastgesteld dat het terrein licht naar boven helt van noord naar zuid (ca. 36,80 m TAW in proefput 1, ca. 37,05 m TAW in proefput 2 en ca. 27,30 m TAW in proefput 4) en afloopt van west naar oost¹⁵ (ca. 36,80 m TAW in proefput 1 en ca. 36,30 m TAW in proefput 3).

¹⁵ Het straatniveau van de Sint-Jozefstraat in het oosten ligt inderdaad een heel stuk lager (bijna 1 m, maar de effectieve hoogte werd niet opgemeten). Bij de aanleg van de parking werd het terrein geherprofileerd, wat het verschil in diepte van de putten ook deels verklaart.

Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.

Er werden 17 sporen aangetroffen. Sporen 14 en 15 waren van recentere datum, maar de overige sporen kunnen als kuilen of paalkuilen uit de late middeleeuwen geïnterpreteerd worden. Spoor 5 in proefput 2 is vermoedelijk een waterput.

Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?

De sporen zijn antropogeen.

Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

De bewaringstoestand van de sporen is goed omwille van het dikke afdekkende pakket.

Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

Gezien de beperkte oppervlakte was het niet mogelijk structuren te herkennen in de aangetroffen sporen. Er werden geen duidelijke sporen van bebouwing aangetroffen, maar deze resten waren dichterbij de Sint-Jozefsstraat te verwachten.

Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

Sporen 14 en 15 zijn in de 19de eeuw te dateren. De overige sporen zijn op basis van het aardewerk in de late middeleeuwen te dateren.

Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?

Er zijn geen gegevens beschikbaar van nabijgelegen archeologische vindplaatsen. In alle geval passen de sporen binnen een stedelijke context.

Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?

De sporen bevonden zich onder de oude ploeglaag in de natuurlijke bodem (C-horizont).

Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?

De inplanting van de proefputten is zodanig gedaan om een goede spreiding te krijgen over het projectgebied. In alle proefputten werden sporen aangetroffen. Gelet op een stedelijke context is dit niet verwonderlijk en kan er van worden uitgegaan dat de site zich over het volledige projectgebied uitstrekt. Op basis van het aardewerk wordt momenteel een datering in de late middeleeuwen (14de-15de eeuw) naar voren geschoven. Aangezien er binnen de putten geen sporen werden aangetroffen van bebouwing, zal het grootste deel van de site bestaan uit de achtererven. Belangrijke kanttekening is dat de zone tegen de Sint-Jozefsstraat niet onderzocht kon worden en dat hier de meeste kans is op het aantreffen van effectieve bebouwing.

Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologisch vindplaats?

De bewaringstoestand van de vindplaats is goed.

Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?

De kennis over de stadsontwikkeling in kleinere steden is grotendeels incidenteel en beperkt. Gelet op de datering van de site (14de-15de eeuw) kan deze site informatie aanreiken die minstens de kennis over de middeleeuwse stad Hasselt zal vergroten.

Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?

De geplande werken houden een volledige vernietiging van het bodemarchief in aangezien een ondergrondse parkeergarage zal worden aangelegd.

Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?

De bedreiging kan niet worden weggenomen of verminderd.

Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:

- *Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?*
- *Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?*

Tijdens het onderzoek werd vastgesteld dat er binnen het projectgebied sporen aanwezig zijn uit de late middeleeuwen. Daarom lijkt een verder archeologisch onderzoek verantwoord. De uiteindelijke beslissing hierover wordt genomen door Onroerend Erfgoed.

De ruimtelijke afbakening van de site bestaat uit het volledige terrein, uitgezonderd eventuele kelderruimtes onder de huidige gebouwen en de zones van ondergrondse tanks. De zone voor de rijkswachtkazerne zal niet in de ontwikkeling worden opgenomen en valt dus ook buiten een verder onderzoek. Momenteel is er echter geen zicht over de omvang van de reeds verstoorde zones. Er zijn geen aanwijzingen voor meer dan één archeologisch vlak. Dit vlak bevindt zich op een diepte van 1,3 tot 1,8 m onder het huidige maaiveld.

Belangrijk aspect voor het vervolgonderzoek is de veiligheid. Ofwel dienen eerst de palenwanden van de ondergrondse parkeergarage geboord te worden, maar het is waarschijnlijk niet mogelijk dit uit te voeren voor de start van het archeologisch vervolgonderzoek aangezien er nog geen getekend bouwcontract voor de werken is, ofwel dienen de nodige veiligheidsperimeters te worden aangehouden ten opzichte van de bestaande gebouwen. Er dienen duidelijke afspraken te worden gemaakt naar aansprakelijkheid bij eventuele bemaling. Daarom verdient het de voorkeur om deze werken door de hoofdaannemer te laten gebeuren.

Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?

De vraagstelling is gericht op de vermeerdering van de kennis over de middeleeuwse stad Hasselt. Mogelijke onderzoeksvragen zijn:

- Is er effectief ook middeleeuwse bebouwing aanwezig (langsheen de Sint-Jozefsstraat)?
- Hoe kunnen de aangetroffen sporen geïnterpreteerd worden en kunnen ze een idee geven van activiteiten die binnen het projectgebied plaatsvonden.
- Kan het onderzoek nieuwe elementen aanleveren over de stadswording van de stad Hasselt?
- Is het mogelijk op basis van de materiële vondsten iets te zeggen over de rijkdom en status van het projectgebied?
- Zijn er nog sporen van de 18de-eeuwse bewoning (Ferraris) terug te vinden?

Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheden?

Voor de goede interpretatie van de aangetroffen sporen kan het noodzakelijk zijn een aantal dateringen (zoals onder andere C14, dendro of OSL) uit te voeren. Daarnaast kan de aanwezigheid van waterputten, beerputten en kuilen met organisch materiaal verwacht worden. Om een beeld te krijgen van de status van de site kunnen pollenonderzoek en paleo-botanisch onderzoek noodzakelijk zijn. De hoeveelheden die hiervan nodig zijn, zullen afhangen van de effectieve vondsten en zijn bijgevolg zeer moeilijk op voorhand in te schatten.

Er kan verwacht worden dat een aantal metalen vondsten worden gedaan. Ook glas kan worden aangetroffen. De conservatie van een aantal van deze vondsten kan zich, afhankelijk van de fysieke toestand, opdringen. Ook hier is het zeer moeilijk om een correcte inschatting op voorhand te maken, aangezien dit afhankelijk is van wat effectief zal worden aangetroffen.

Bijlagen

Bijlage 1 Sporeninventaris

Afkortingen:		Kleur:		Kleur:		Textuur:		Bijmenging:		Vondsten:	
Aflijning:		L-	Licht	gevl.	gevekt	Re	Redelijk	Bio	Bioturbatie	An	Andere
		D-	Donker	gelg.	gelaagd	Ze	Zeer	Hu	Humus	Bo	Bouwceramiek
Re	Redelijk			gebr.	gebrokkeld			Glau	Glauconiet	Ce	Ceramiek
Ze	Zeer	Br	Bruin	hom.	homogeen	Za	Zacht	BC	Bouwceramiek	Fa	Faunaresten
		Gl	Geel	het.	hetrogeen	Ha	Hard	KM	Kalkmortel	Fl	Floraresten
S	Scherp	Go	Groen			Va	Vast	CM	Cementmortel	Gl	Glas
D	Diffuus	Gr	Grijs	m.	met	Lo	Los	ZM	Zandmortel	Ku	Kunststof
		Or	Oranje	k.	kern			HK	Houtskool	Le	Leder
Sl	Slecht	Rd	Rood	r.	rand	Z	Zand	Fe	IJzerconcreties	Li	Litisch materiaal
Go	Goed	Wt	Wit			L	Leem	Fe-slak	IJzerlak	Me	Metaal
		Zw	Zwart	vl.	vlekken	K	Klei	FeZS	IJzerzandsteen	Mu	Munt
Var	Variabel	Bl	Blauw	sp.	spikkels	V	Veen	Mg	Mangaan	Na	Natuursteen
Nat	Niet af te lijnen	Pr	Purper	lg.	lagen			ZS	Zandsteen	Pi	Pijpaarde
		Rz	Roze	lgs.	laagjes			KZS	Kalkzandsteen	St	Staalname
				br.	brokken			KS	Kalksteen		
				fi.	fibers			LS	Leisteen		
				to.	tongen			NS	Natuursteen		
				wi.	wiggen			KW	Kwarts		
				le.	lenzen			SK	Steenkool		
								VL	Verbrande leem		

Spoor	Proefsleuf	Vlak	Aard	Vorm / Verband	Aflijning / Bewaring	Kleur	Textuur / Materiaal	Bijmenging	Vondsten	Afmetingen LxBxH (cm.)	Datering	Opmerkingen
1	1	1	Kuil	Cirkel	ReS	hom. DGr	ReHaZ	HK	Ce, Ce	143x+127x		
2	1	1	Kuil	Ovaal	ReS	hom. DGr	ReHaZ	HK	Ce, Ce	144x63x67	Onbepaald	
3	1	1	Kuil	Langwerpig	ReS	hom. DGr	ReHaZ	HK	Ce,	+424x+71x	Onbepaald	

Het archeologisch vooronderzoek aan de Guffenslaan te Hasselt

Spoor	Proefsleuf	Vlak	Aard	Vorm / Verband	Aflijning / Bewaring	Kleur	Textuur / Materiaal	Bijmenging	Vondsten	Afmetingen LxBxH (cm.)	Datering	Opmerkingen
4	1	1	Paalkuil	Cirkel	ReD	hom. LGr	ReHaZ	HK		40x39x	Onbepaald	
5	2	1	Kuil	Cirkel	ReS	hom. DGr	ReHaZ	HK, BS, VL	Ce,	306x+257x	Onbepaald	
6	2	1	Kuil	Onbepaald	ReS	hom. DGr	ReHaZ	HK, BS		+158x+66x	Onbepaald	
7	2	1	Kuil	Onbepaald	ReS	hom. DGr	ReHaZ	HK		+147x+130x	Onbepaald	
8	2	1	Kuil	Cirkel	ReS	hom. DBr-Gr	ReHaZ	BS, BC	Ce, Bo, CeBo	147x+46x	Onbepaald	
9	3	1	Kuil	Rechthoekig	ReS	hom. DGr	ReHaZ	HK, BS	Ce,	+187x90x	Onbepaald	
10	3	1	Kuil	Rechthoekig	ReS	hom. DGr	ReHaZ	HK, BS	Ce,	+87x83x	Onbepaald	
11	3	1	Kuil	Onregelmatig	ReS	hom. DGr	ReHaZ	HK		+272x+158x	Onbepaald	
12	3	1	Paalkuil	Cirkel	ReS	hom. DGr	ReHaZ	HK		39x37x	Onbepaald	
13	4	1	Kuil	Langwerpig	ReS	hom. Gr-Br	ReHaZ	HK, BS	Ce, Ce	261x+120x	Onbepaald	
14	4	1	Kuil	Rechthoekig	ZeS	hom. Wt	Za			+185x+148x	Onbepaald	Bestaat volledig uit kalk, mogelijk een kuil voor het dumpen van een dierenkadaver dat met ongebluste kalk is bedekt
15	4	1	Muur	Staand verband			BS m. Ha Wt KM	WtKaSp		+438x78x50	Onbepaald	Deel van de afgebroken paardenstallen (19de eeuw).
16	4	1	Kuil	Cirkel	ReS	hom. DGr-Br	ReHaZ	HK	Ce,	198x+156x	Onbepaald	
17	4	1	Kuil	Onbepaald	ReS	hom. DGr-Br	ReHaZ	HK		+123x+28x	Onbepaald	

Bijlage 2 Vondsteninventaris

Totaal: 50 41 827

Spoorinformatie	Spoornummer	Spoortype	Depositietype	Datering Vulling						N	MAE	M (gr)
	1	Kuil								2	2	15
Ceramiek	Grondstof	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.	2	2	15
2014-455-S1-Ce52	Wielgedraaid (P)ME reducerend gebakken	Onbepaald	Late-Middeleeuwen			1				1	1	8
2014-455-S1-Ce53	Protosteengoed	Onbepaald	Late-Middeleeuwen			1				1	1	7

Spoorinformatie	Spoornummer	Spoortype	Depositietype	Datering Vulling						N	MAE	M (gr)
	2	Kuil								13	8	100
Ceramiek	Grondstof	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.	13	8	100
2014-455-S2-Ce51	Roodbakkend	Wielgedraaid (P)ME oxiderend gebakken	Kan	Late-Middeleeuwen	6 fragmenten van één hals van een kan (?) met naar de hals toe loodglazuur	7				7	2	75
2014-455-S2-Ce51	Witbakkend	Wielgedraaid (P)ME oxiderend gebakken	Onbepaald	Late-Middeleeuwen	5 fragmenten Maaslands aardewerk, 1 fragment met aan de buitenzijde een groen	6				6	6	25

Spoorinformatie	Spoornummer	Spoortype	Depositietype	Datering Vulling						N	MAE	M (gr)
	3	Kuil								2	2	22
Ceramiek	Grondstof	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.	2	2	22
2014-455-S3-Ce51	Roodbakkend	Wielgedraaid (P)ME oxiderend gebakken	Onbepaald	Late-Middeleeuwen	1 fragment met slib aan de buitenzijde	2				2	2	22

Spoorinformatie	Spoornummer	Spoortype	Depositietype	Datering Vulling						N	MAE	M (gr)
	5	Kuil								14	14	138
Ceramiek	Grondstof	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.	14	14	138
2014-455-S5-Ce52	Wielgedraaid (P)ME reducerend gebakken	Onbepaald	Late-Middeleeuwen			2				2	2	29
2014-455-S5-Ce51	Roodbakkend	Wielgedraaid (P)ME oxiderend gebakken	Kom, kan en kookpot	Late-Middeleeuwen	2 randfragmenten, waarvan 1 van een kan (loodglazuur aan beide kanten) en 1 van een	2	6	1	1	10	10	101
2014-455-S5-Ce53	Wielgedraaid Steengoed	Onbepaald	Late-Middeleeuwen			2				2	2	8

Spoorinformatie	Spoornummer	Spoortype	Depositietype	Datering Vulling						N	MAE	M (gr)
	8	Kuil								2	2	152
Bouwceraamiek	Grondstof	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Midden	Hoek	Andere	Arch. vol.	1	1	151
2014-455-S8-Bo00	Fragmenten	Daktegel	Late-Middeleeuwen			1				1	1	151

Ceramiek	Grondstof	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.	1	1	1
2014-455-S8-Ce51Roodbakkend	Wielgedraaid (P)ME oxiderend gebakken	Onbepaald				1				1	1	1

Spoorinformatie	Spoornummer	Spoortype	Depositietype	Datering	Vulling	N	MAE	M (gr)
	9	Kuil				4	4	182

Ceramiek	Grondstof	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.	4	4	182
2014-455-S9-Ce51Roodbakkend	Wielgedraaid (P)ME oxiderend gebakken	Onbepaald	Late-Middeleeuwen			1				1	1	25
2014-455-S9-Ce53Protosteengoed	Wielgedraaid Steengoed	Onbepaald	Late-Middeleeuwen			1				1	1	2
2014-455-S9-Ce53	Wielgedraaid Steengoed	Kan	Late-Middeleeuwen	Bodemfragment met aangeknepen standring (Raeren) en wandfragment		1	1			2	2	155

Spoorinformatie	Spoornummer	Spoortype	Depositietype	Datering	Vulling	N	MAE	M (gr)
	10	Kuil				7	3	174

Ceramiek	Grondstof	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.	7	3	174
2014-455-S10-Ce52	Wielgedraaid (P)ME reducerend gebakken	Onbepaald	Late-Middeleeuwen	2 passende scherven, bodem met aangeknepen standring		1	1			2	1	131
2014-455-S10-Ce51Roodbakkend	Wielgedraaid (P)ME oxiderend gebakken	Kan	Late-Middeleeuwen	Schouderfragment met loodglazuur naar hals toe.		1				1	1	6
2014-455-S10-Ce53	Wielgedraaid Steengoed	Kan	Late-Middeleeuwen	Langerwehe		4				4	1	37

Spoorinformatie	Spoornummer	Spoortype	Depositietype	Datering	Vulling	N	MAE	M (gr)
	13	Kuil				4	4	18

Ceramiek	Grondstof	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.	4	4	18
2014-455-S13-Ce52	Wielgedraaid (P)ME reducerend gebakken	Kookpot(?)	Late-Middeleeuwen	Aankoesel op de buitenkant van de scherf --> wijst op gebruik in het vuur		1				1	1	9
2014-455-S13-Ce51Roodbakkend	Wielgedraaid (P)ME oxiderend gebakken	Onbepaald	Late-Middeleeuwen	Randscherf mogelijk van een kannetje of een drinkbeker	1	2				3	3	9

Spoorinformatie	Spoornummer	Spoortype	Depositietype	Datering	Vulling	N	MAE	M (gr)
	16	Kuil				2	2	26

Ceramiek	Grondstof	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.	2	2	26
2014-455-S16-Ce51Roodbakkend	Wielgedraaid (P)ME oxiderend gebakken	Onbepaald	Late-Middeleeuwen	Aanzet van een bandvormig oor.		1		1		2	2	26

Bijlage 3 Fotoinventaris

Vergunningsnummer

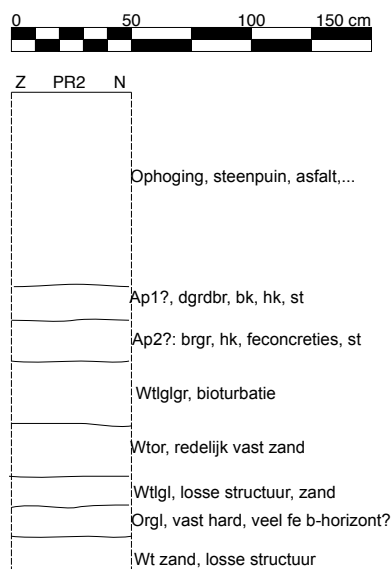
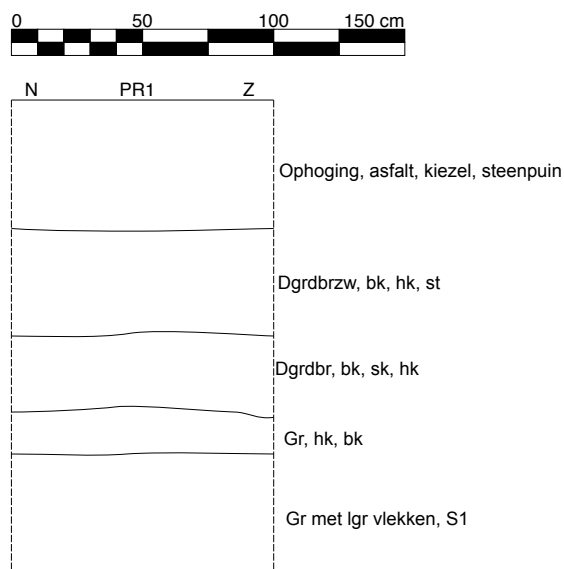
(F)oto, (O)verzicht, (PR)ofiel, (V)lak, (C)oupe, (D)etail, (W)erkfoto, (V)ondst, ...

2014-455-PR1-FPR-1

— Volgnummer

(S)poor, (PR)profiel, (SL)euf, (W)erk(P)ut, (L)osse(V)ondst, (P)aleo(B)oring, (M)etaal(D)etectie, ...

2014-455-PR1-FPR-1	2014-455-S12-FV-2
2014-455-PR1-FPR-2	2014-455-S12-FV-3
2014-455-PR1-FPR-3	2014-455-S12-FV-4
2014-455-PR1-FPR-4	2014-455-S13-FV-1
2014-455-PR2-FPR-1	2014-455-S13-FV-2
2014-455-PR2-FPR-2	2014-455-S13-FV-3
2014-455-PR2-FPR-3	2014-455-S13-FV-4
2014-455-PR2-FPR-4	2014-455-S14-FV-1
2014-455-S1-FV-1	2014-455-S14-FV-2
2014-455-S1-FV-2	2014-455-S15-FV-1
2014-455-S2-FC-1	2014-455-S15-FV-2
2014-455-S2-FC-2	2014-455-S15-FV-3
2014-455-S2-FC-3	2014-455-S16-FV-1
2014-455-S2-FV-1	2014-455-S16-FV-2
2014-455-S2-FV-2	2014-455-S16-FV-3
2014-455-S3-FV-1	2014-455-S16-FV-4
2014-455-S3-FV-2	2014-455-S17-FV-1
2014-455-S4-FV-1	2014-455-S17-FV-2
2014-455-S4-FV-2	2014-455-S7-8-FV-1
2014-455-S5-FV-1	2014-455-S7-8-FV-2
2014-455-S5-FV-2	2014-455-WP1-FO-1
2014-455-S6-FV-1	2014-455-WP1-FO-2
2014-455-S6-FV-2	2014-455-WP2-FO-1
2014-455-S9-FV-1	2014-455-WP3-FO-1
2014-455-S9-FV-2	2014-455-WP3-FO-2
2014-455-S9-FV-3	2014-455-WP3-FO-3
2014-455-S9-FV-4	2014-455-WP3-FO-4
2014-455-S10-FV-1	2014-455-WP4-FO-1
2014-455-S10-FV-2	2014-455-WP4-FO-2
2014-455-S10-FV-3	2014-455-WP4-FO-3
2014-455-S10-FV-4	2014-455-WP4-FO-4
2014-455-S11-FV-1	
2014-455-S11-FV-2	
2014-455-S11-FV-3	
2014-455-S11-FV-4	
2014-455-S12-FV-1	

Historisch vooronderzoek van de voormalige rijkswachtkazerne in de Guffenslaan in Hasselt

Oktober 2014

Opdrachtgever:

AGB Stadsontwikkeling Hasselt
Groenplein 1
3500 Hasselt

Projectleiders:

Caroline Vandegehuchte
Michelle Nolf

CAROLINE VANDEGEHUCHTE

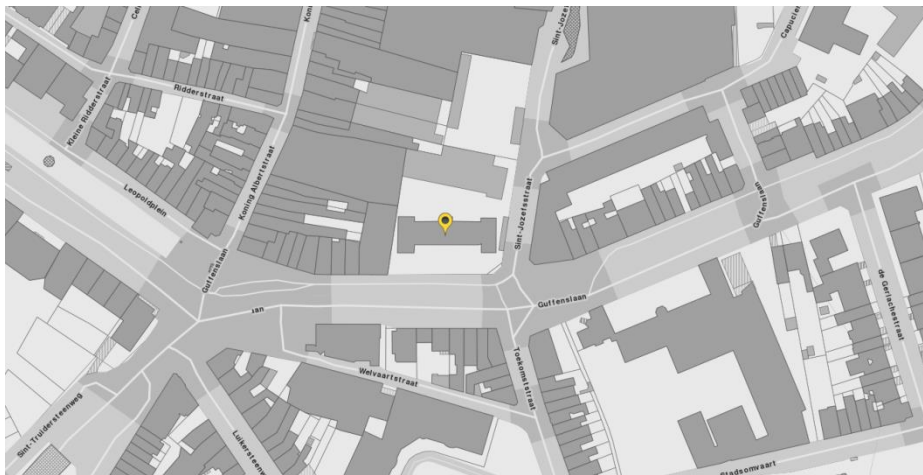
Inhoud

1. Inleiding.....	2
2. Situering.....	3
3. Geschiedenis en bouwhistorische evolutie van de site.....	4
3.1. Ancien régime.....	4
3.2. Nieuwe tijd.....	6
3.3. Bouwhistorische evolutie in kaart gebracht	15
4. Besluit.....	18
5. Bibliografie.....	20
5.1. Archieven	20
5.2. Literatuur	20

1. Inleiding

Studiebureau Monumentenzorg bvba voert het bouwhistorisch onderzoek van de voormalige rijkswachtkazerne in de Guffenslaan in Hasselt uit. In archieven, bibliotheken, het Provinciaal Centrum voor het Cultureel Erfgoed en het kadaster zullen historische documenten, iconografische bronnen, oude foto's etc. geraadpleegd worden. Deze gegevens worden verwerkt in een rapport dat mede aan de basis zal liggen voor het archeologisch onderzoek.

De voormalige rijkswachtkazerne ligt aan de Guffenslaan met de kruising van de Sint-Jozefsstraat (zie Figuur 1). De onderzochte site bevindt zich aan de rand van de historische stadskern van Hasselt.

Figuur 1: Uitsnede uit het stratenplan en luchtfoto van het pand en direkte omgeving.

2. Situering

Hasselt is als nederzetting ontstaan bij de Helbeek, een zijrivier van de Demer en neolithische en Merovingische relictten getuigen van een oude bewoning.¹ Tijdens de middeleeuwen ontstaat het graafschap Loon als leen van het Duitse Keizerrijk omstreeks 1000 en in 1232 wordt Hasselt tot stad verheven door Arnold IV, graaf van Loon. Verderop in het laatste kwart van de 13de eeuw worden versterkingen gebouwd en wordt het centrum verlegd naar de huidige Grote Markt. Dit gaat gepaard met de ontwikkeling van een nieuw stratenpatroon, met name een radioconcentrisch patroon waarbij de centrale markt met de voornaamste stadspoorten wordt verbonden.

Gedurende de 15de eeuw volgen verschillende juridisch-politieke conflicten zich op en daarbij werden de versterkingen herhaaldelijk onder vuur genomen. Onder de bezetting van de Hollandse troepen in de periode 1675-1681 werd de vesting opnieuw ontmanteld en in 1705 werd de omwalling uiteindelijk volledig gesloopt en vervangen door een dubbele bomenrij met uitzondering van de poorten.

Na de Franse Revolutie ressorteerde Hasselt onder het departement Neder-Maas onder en vervulde het de functie van hoofdplaats van het arrondissement. Na de Belgische Onafhankelijkheid was Hasselt een vrij geïsoleerd provinciestadje dat slechts door één grote verkeersader met de buitenwereld was verbonden. Toenmalig burgemeester M. Bamps stimuleerde daarom de aanleg van een nieuwe wegeninfrastructuur. Het is dan ook in de 19de eeuw dat de stad Hasselt uit zal groeien van een klein dorp tot een volwaardige provinciehoofdstad.

Het is rond die tijd dat de oude wallen werden omgevormd tot de huidige promenade. Dit vormt de belangrijkste ingreep op het Hasseltse stadsbeeld van de 19de eeuw.² De afbraak van deze wallen werd voornamelijk door werkloze arbeiders uitgevoerd. Het stadsbestuur kon hen op die manier van enig inkomen verzekeren. Ten slotte wou burgemeester Bamps de stad meer allure en prestige geven door het gebouwenbestand te vergroten. Onder meer de vleeshal, het justitiepaleis, de dekenij, het slachthuis werden toen opgericht. De bouw van de rijkswachtkazerne kaderde dus in de

¹ SCHLUSMANS F. e.a., *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Hasselt 6N1 (A-Ha)*, Brussel-Gent, 1981, p. 260.

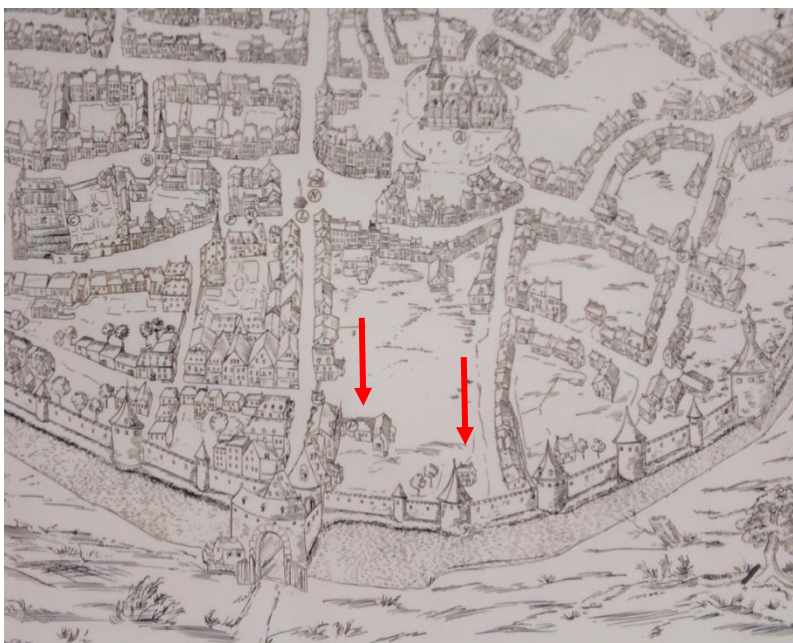
² M. BUSSELS e.a., *Hasselt 750 jaar stad 1232-1982*, Brussel, 1982, p. 139.

inhaalbeweging om Hasselt een passend en modern uitzicht te geven als provinciehoofdstad.

3. Geschiedenis en bouwhistorische evolutie van de site

3.1. Ancien régime

De locatie van de voormalige rijkswachtkazerne was in oorsprong de tuin van het grote herenhuis *Het Gravenhuis* in de toenmalige Nieuwstraat (thans Koning Albertstraat, zie Figuur 2). De tuin strekte zich langs de stadswallen uit en reikte tot bij de Hellebeek in de Sint-Jozefsstraat en de toenmalige open ruimte *Inghelandt* in het westen van de stad.³ Dit gebied was begrensd door de Maastrichterstraat aan noordzijde, de stadsvesten aan oost- en westzijde alsook door de Hellebeek en de Capucienenstraat.⁴ De woning werd reeds vermeld in de gichtregisters in de 14de eeuw, maar kreeg zijn uiteindelijk naam pas in de 18de eeuw toen de toenmalige eigenaarsfamilie in de grafelijke stand was verheven.⁵ In de tuin staat reeds een gebouw. Tot in het vierde decennium van de 16de eeuw behoorde het Gravenhuys toe aan Jan Putters. Na zijn dood lieten zijn nakomelingen het huis over aan Wouter Bruyninx in 1536 die op zijn beurt het overdroeg aan Steven de Geloës in 1537.

Figuur 2: Hasseletum vulgo Hasselt. Plan van de stad Hasselt in vogelperspectief zoals het mogelijk zou uitgezien hebben omstreeks 1700.

³ G. CALUWAERTS, *Hasselt intra Muros. Hasselt binnen de oude wallen*, Hasselt, 1989, p. 134.

⁴ G. CALUWAERTS, *Hasselt intra Muros. Hasselt binnen de oude wallen*, Hasselt, 1989, p. 120.

⁵ G. CALUWAERTS, *Hasselt intra Muros. Hasselt binnen de oude wallen*, Hasselt, 1989, p. 135.

Steven de Geloës was de zoon van ridder Jan en Kathrien de Vilters, heer van Beverst en Lobosch in het Gravenhuis. Hij speelde op politiek en bestuurlijk vlak een zeer voorname rol in Hasselt. Hij was kastelein en schout in Kuringen, burgemeester in Hasselt en schepen van het Hoog Gerechtshof van Vliermaal.

Steven de Geloës verkocht het Gravenhuis op 28 juli 1784 aan Willem Royers met *vyvers, spoelingen, reservoirs, kuylen, groesen, bempden, landtiens op de Triechterheyde* voor de kapitale som van 26.000 gulden.⁶ Deze laatste bouwde overigens een scheidingsmuur tussen zijn eigen tuin en de aanpalende tuinpercelen.

Op de kabinetskaart van graaf de Ferraris (1771-1777) is dan ook duidelijk te zien dat de locatie nog grotendeels onbebouwd is en er een tuin met boomgaard is (zie Figuur 3). Enkel aan de straatrand (huidige Sint-Jozefstraat) wordt er bebouwing opgetekend, het kleine gebouw in de tuin zelf, lijkt niet aanwezig.

Figuur 3: Kabinetskaart de Ferraris. Kaartblad 167, Hasselt Centrum.

⁶ G. CALUWAERTS, *Hasselt intra Muros. Hasselt binnen de oude wallen*, Hasselt, 1989, p. 135.

3.2.Nieuwe tijd

Het Gravenhuis wordt opnieuw verkocht in de tweede kwart van de 19de eeuw en dit aan jeneverstoker Frans Teuwens-Cox.⁷ Frans Teuwens is dan ook de persoon die als eerste eigenaar in de kadastrale legger geboekt staat. Het goed was toen nog onverdeeld en was in totaal 88a 35ca.⁸ Perceel 833 staat beschreven als huis en betreft het Gravenhuis en perceel 834 wordt beschreven als tuin van perceel 833 (zie Figuur 4).⁹ Op dit perceel staat een zomerhuisje. 835 betreft een boomgaard. In die tijd was de tuin langs de stadswallen nog met meekrap beplant.¹⁰ In 1836 was de kweek hiervan vrijwel stopgezet.

Figuur 4: KAH, Primitief Plan, Hasselt Afdeling 1, Opgemaakt in 1813 en herzien in 1842 door landmeter Polus.

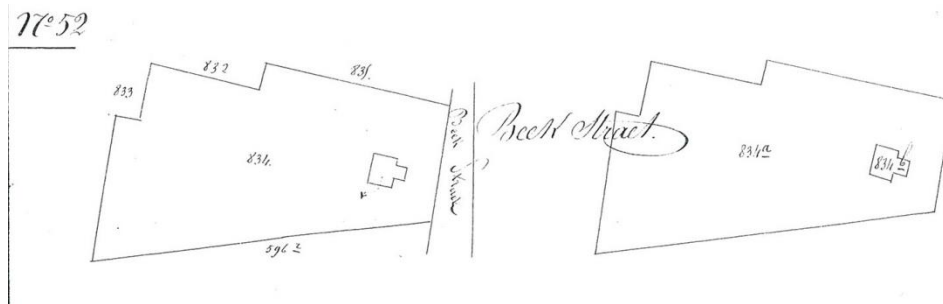
⁷ G. CALUWAERTS, *Hasselt intra Muros. Hasselt binnen de oude wallen*, Hasselt, 1989, p. 135.

⁸ G. CALUWAERTS, *Hasselt intra Muros. Hasselt binnen de oude wallen*, Hasselt, 1989, p. 136.

⁹ KAH, 212 Kadastrale legger, sectie H, art. 723.

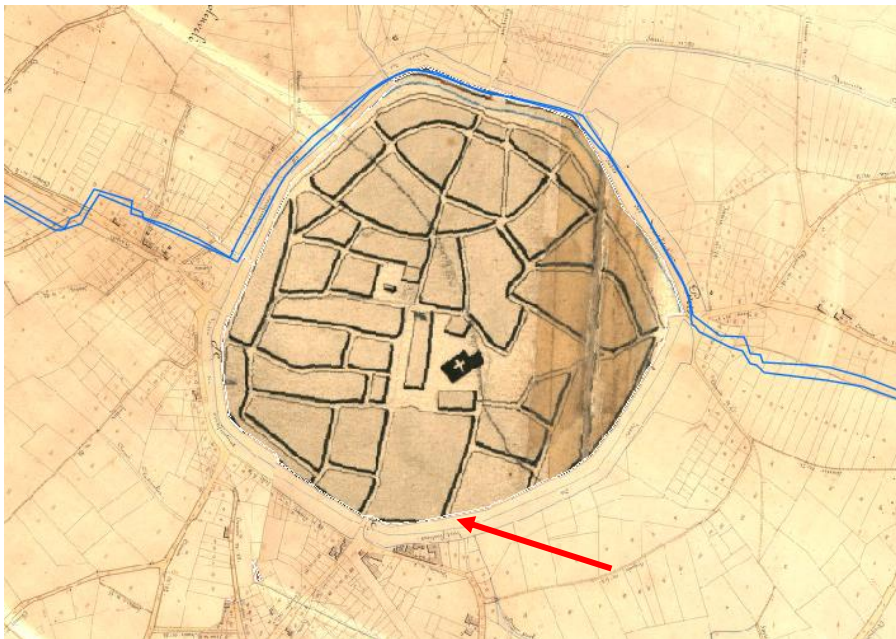
¹⁰ G. CALUWAERTS, *Hasselt intra Muros. Hasselt binnen de oude wallen*, Hasselt, 1989, p. 136.

Het perceelsnummer 834 wordt gesplitst in de tuin (834a) en het zomerhuis (834b). Dit gebeurt in 1847 en wordt bij het kadaster opgetekend in 1852 (zie Figuur 5).¹¹ Dit gedeelte van de tuin zal door Teuwens verkocht worden om de bouw van de rijkswachtkazerne mogelijk te maken (cf. infra).

Figuur 5: KAH, 207 Mutatieschetsen, Hasselt Afdeling 1, 1852 nr. 52.

De Atlas der buurtwegen, die werd gerealiseerd na een wet in 1841, toont de onderzochte site (zie Figuur 6).¹² De bebouwing wordt echter slechts schetsmatig weergegeven en is niet altijd gedetailleerd genoeg om er definitieve uitspraken over te doen.

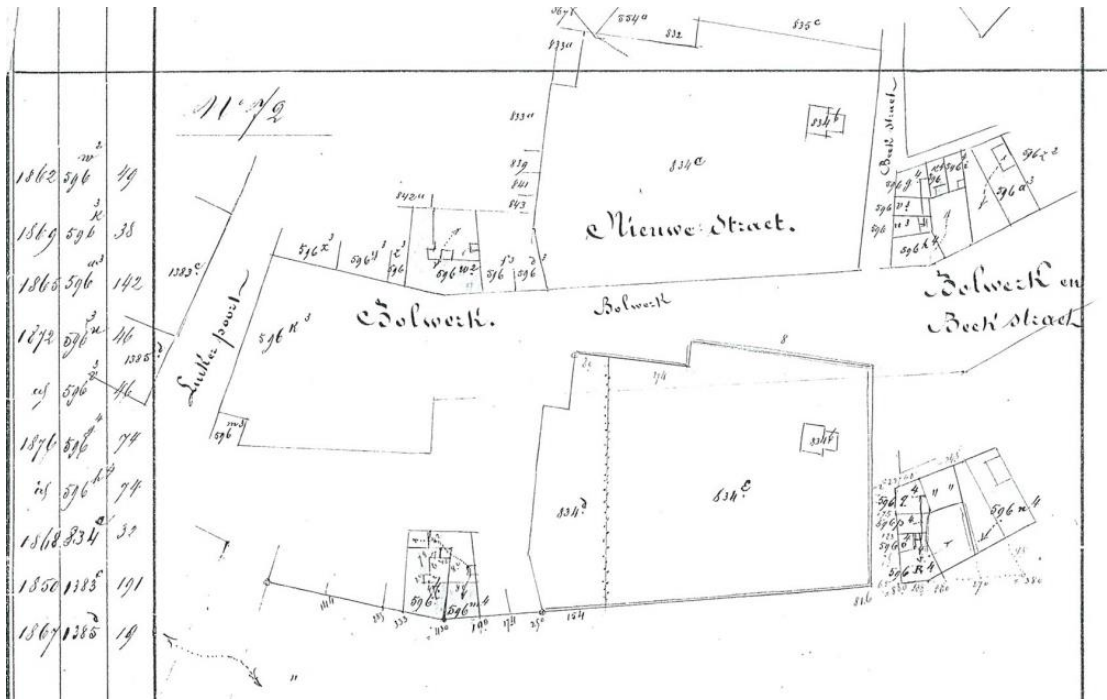

Figuur 6: Binnenstad Hasselt. Atlas der buurtwegen. <http://www.limburg.be/atlasvande buurtwegen>

In de jaren '60 van de 19de eeuw werd een gedeelte van de voormalige stadwal aan het perceel toegevoegd en zo'n tien jaar later werd een stuk tuinperceel afgesplitst (zie Figuur 7).

¹¹ KAH, 207 Mutatieschetsen, 1852 nr. 52.

¹² <http://www.limburg.be/atlasvande buurtwegen>

Figuur 7: KAH, 207 Mutatieschetsen, Hasselt Afdeling 1, 1878 nr. 72.

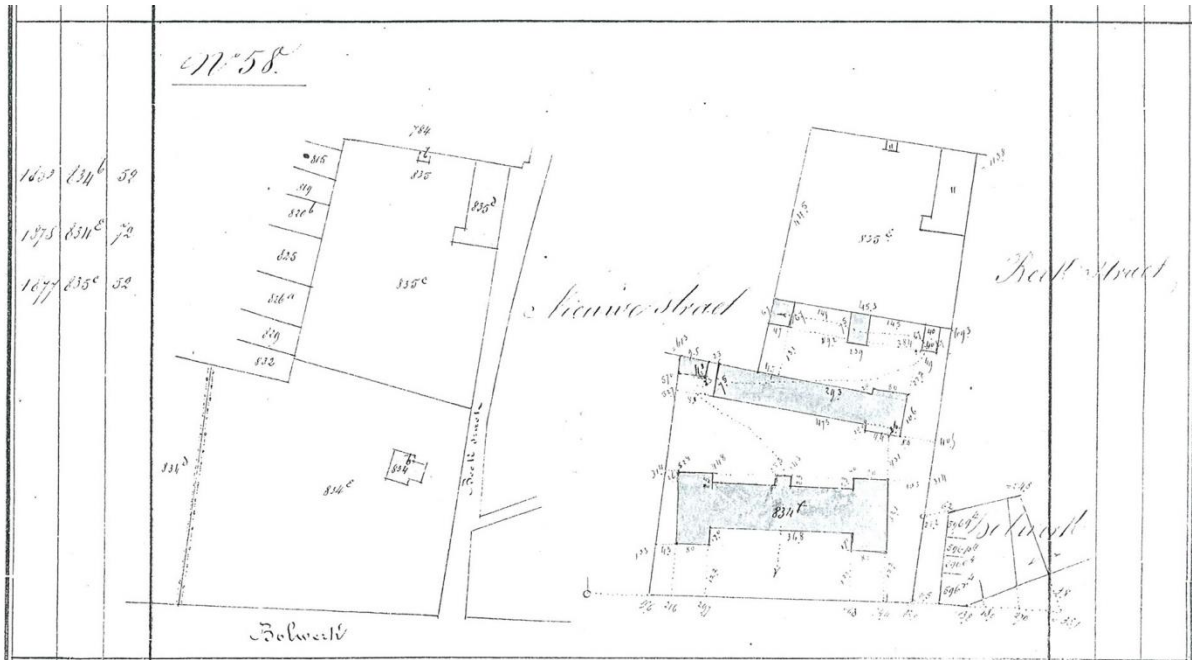
In het daaropvolgende jaar 1879 verkoopt de heer Teuwens het tuinperceel aan de provincie Limburg.¹³ De nieuwbouw van de kazerne wordt in datzelfde jaar bij het kadaster opgetekend. De werken waren beëindigd op 30 november 1879.¹⁴ Het voormalige zomerhuisje van het Gravenhuis wordt daarbij gesloopt. Bovendien wordt het perceel uitgebreid met een gedeelte van perceel 835 (zie Figuur 8).

Voor de rijkswacht zelf betekende dit het einde van een reeks omzwervingen in verschillende gebouwen waaronder een weeshuis en het klooster van de Grauwzusters. De brigade die er zijn intrek nam, bestond uit 1 wachtmeester, 4 onderofficieren, 2 brigadiers, 8 rijkswachters te paard en 4 te voet, alle onder het bevel van de kapitein.¹⁵ Het gebouw zelf werd opgetrokken als breedhuis met risalieten in een neoklassieke vormtentaal zoals vele ander grote openbare gebouwen in toenmalige periode. De kazerne straalde op die manier een streng imago uit. Op de attiek werd de inscriptie 'Rijkswacht' en het jaartal '1879' aangebracht (zie Figuur 9).

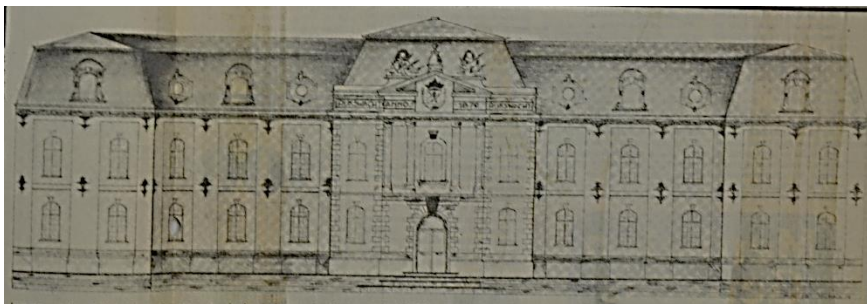
¹³ KAH, 212 Kadastrale legger, sectie H, art. 723.

¹⁴ PCCE LIMBURG, Dossier Rijkswachtkazerne Guffenslaan.

¹⁵ M. BUSSELS e.a., *Hasselt 750 jaar stad 1232-1982*, Brussel, 1982, p. 130.

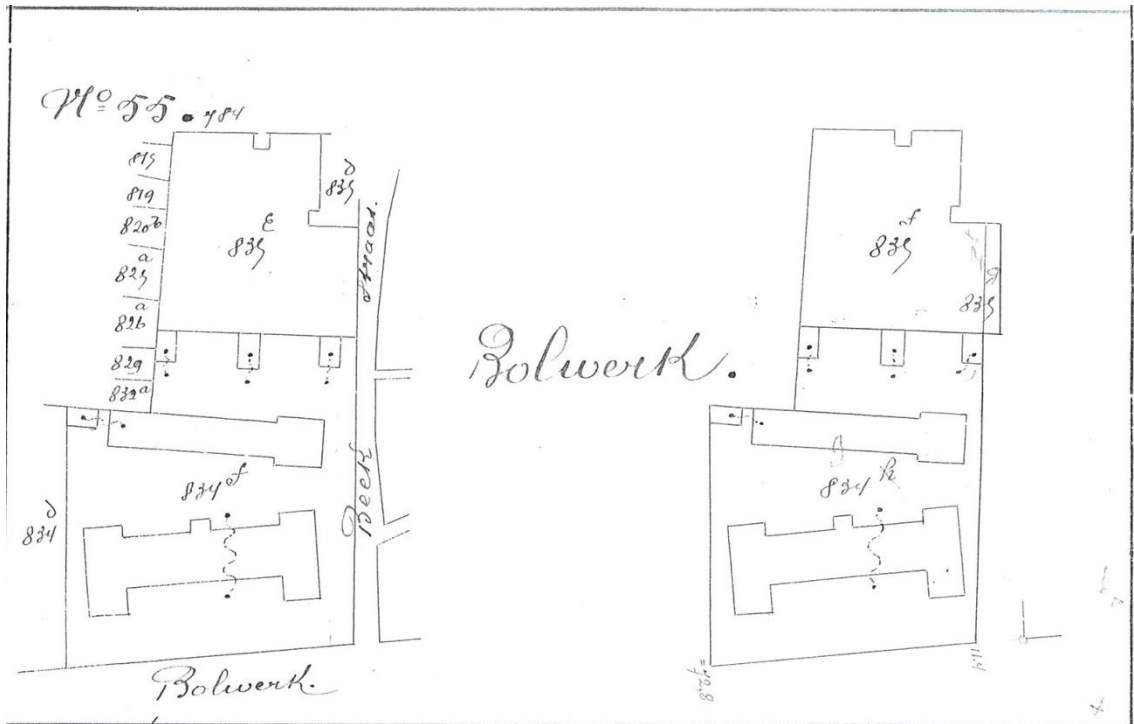

Figuur 8: KAH, 207 Mutatieschetsen, Hasselt Afdeling 1, 1879 nr. 58.

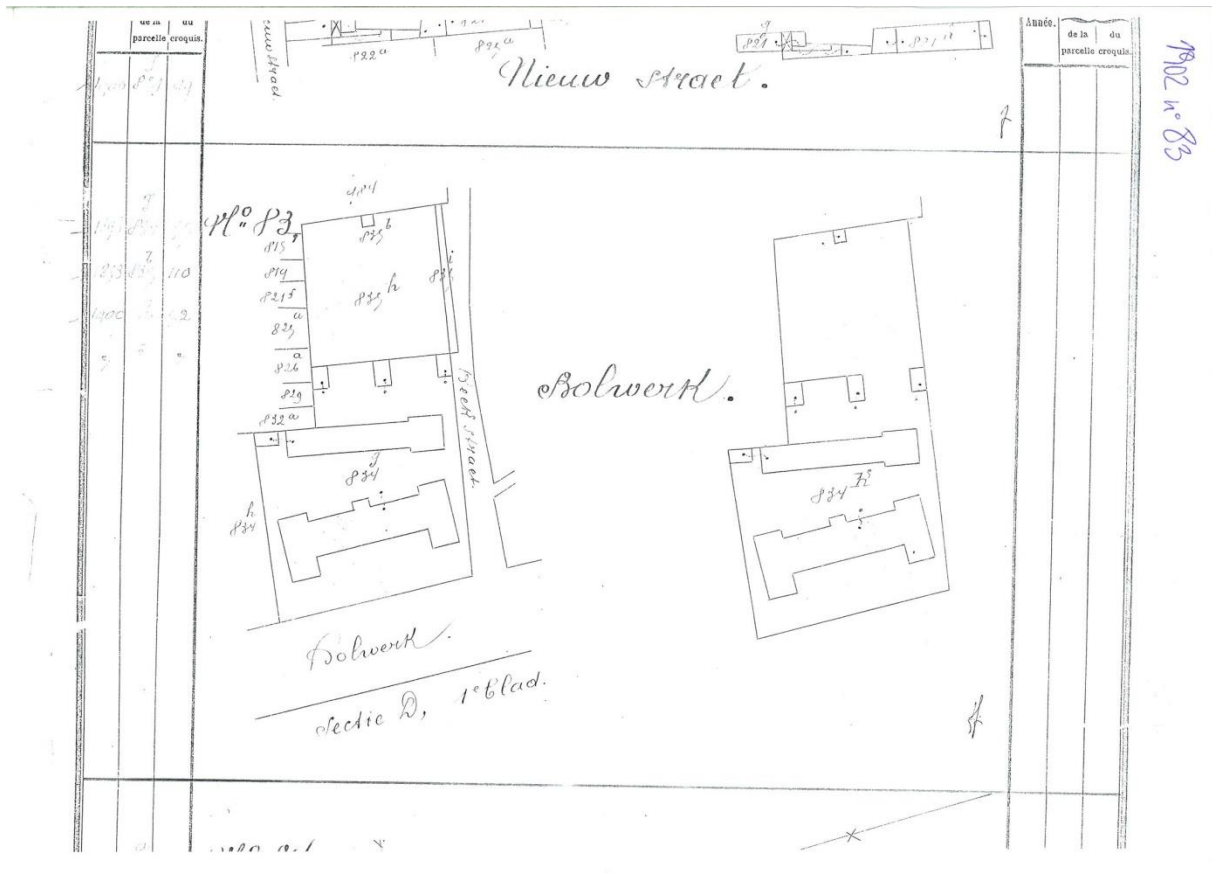

Figuur 9: Façade. Projet d'une caserne de Gendarmerie à Hasselt. PCCE LIMBURG, Dossier Rijkswachtkazerne Guffenslaan.

Op het einde van de 19de eeuw wordt de rooilijn van de toenmalige Beekstraat (thans Sint-Jozefsstraat) aangepast waardoor het perceel in oppervlakte inboet (zie Figuur 10), maar amper 3 jaar later worden aanpalende percelen 834 en 835 samengevoegd tot één perceelsnummer (zie Figuur 11).

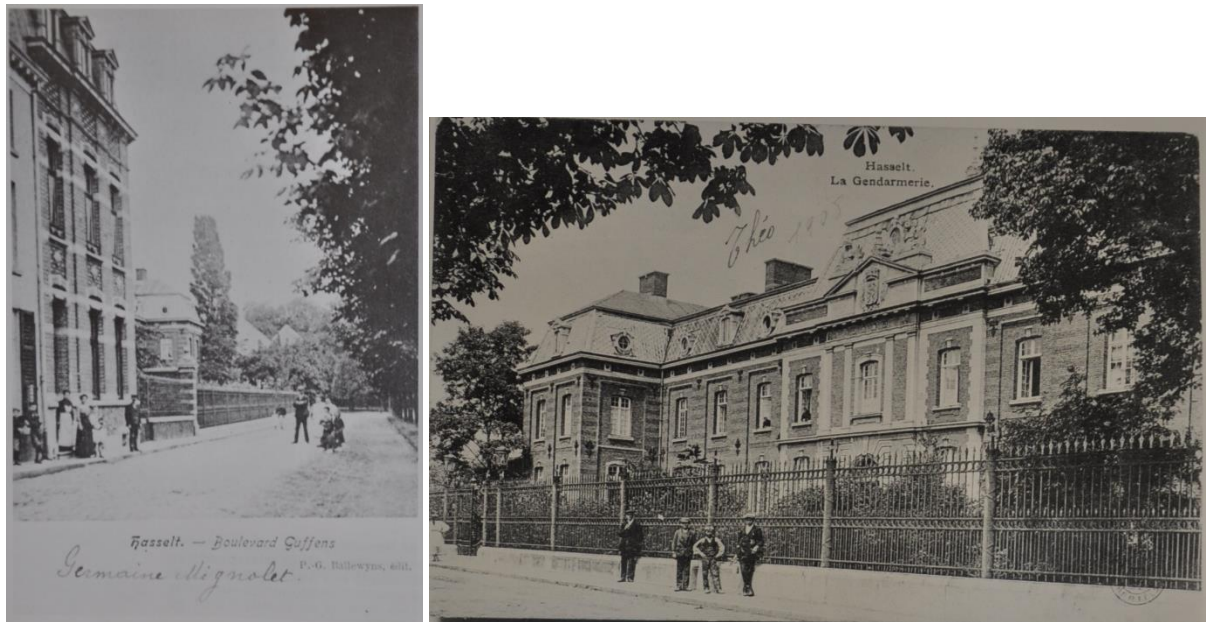

Figuur 10: KAH, 207 Mutatieschetsen, Hasselt Afdeling 1, 1898 nr. 55.

Figuur 11: KAH, 207 Mutatieschetsen, Hasselt Afdeling 1, 1902 nr. 83.

Enkele foto's uit 1905 tonen ons de toenmalige Guffenslaan (zie Figuur 11).

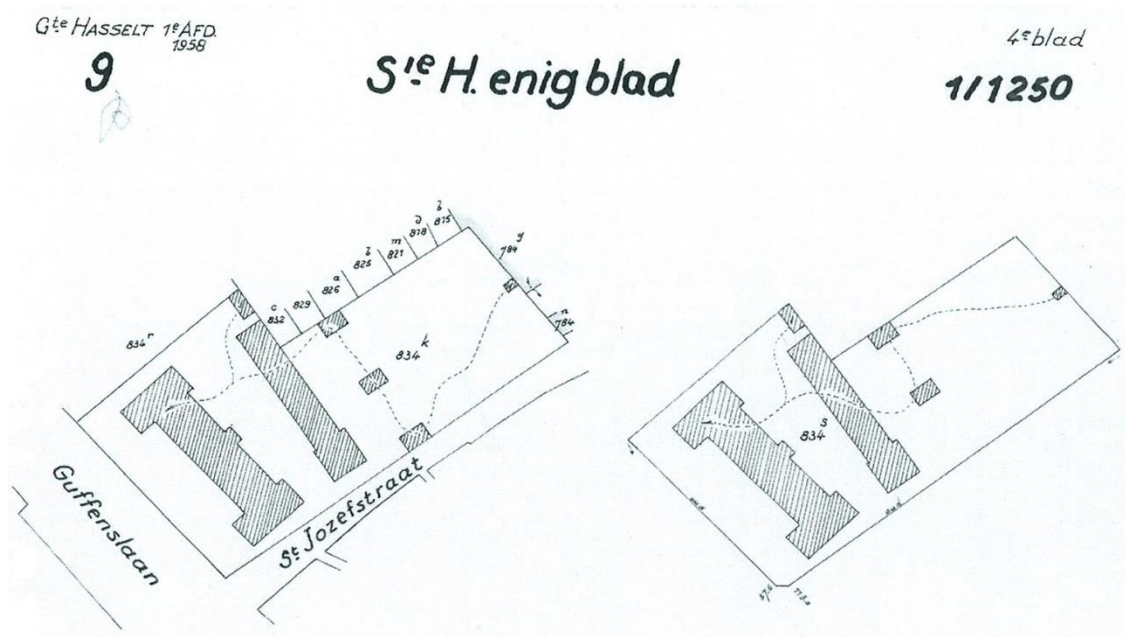
Figuur 12: links: R. VANSTREELS, F. SACRÉ, *Hasselt in oude prentkaarten*, Zaltbommel, 1972. Rechts: PCCE LIMBURG, Dossier Rijkswachtkazerne Guffenslaan.

Rond de eeuwwisseling is het beheer van de kazerne daarenboven overgedragen van de provincie naar de Staat en tijdens de Eerste Wereldoorlog werd er brand gesticht in het gebouw, maar dit zonder al te veel structurele gevolgen.¹⁶ Naar verloop van tijd werd de kazerne te klein voor het aantal manschappen en in 1934 werd de paardenstal uitgebreid zodat de capaciteit kon verhoogd worden van 20 naar 35 paarden.¹⁷ Deze paardenstallen werden in de jaren '50 van de 20ste eeuw omgebouwd tot garages. Dit betreft het grote volume achter de kazerne.

¹⁶ PCCE LIMBURG, Dossier Rijkswachtkazerne Guffenslaan: *Het Belang van Limburg*, 12/10/1979.

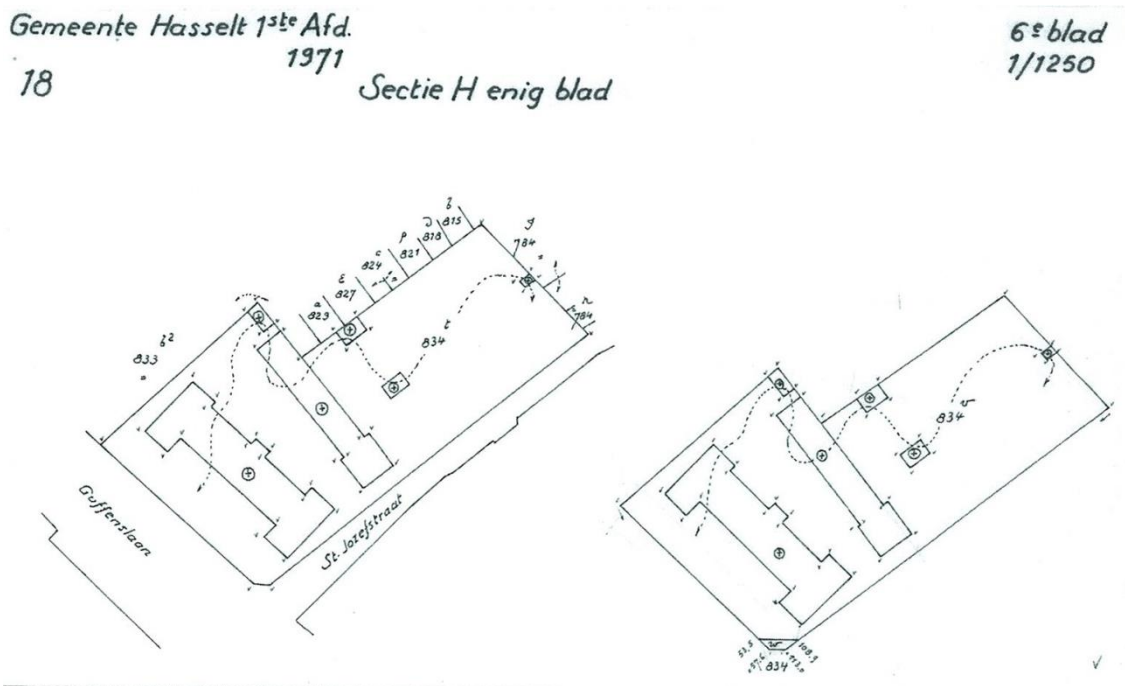
¹⁷ PCCE LIMBURG, Dossier Rijkswachtkazerne Guffenslaan: *Het Belang van Limburg*, 12/10/1979.

In 1958 wordt een kleine bijbouw afgebroken. Het betreft één van de drie aanbouwen, namelijk hetgeen palend aan de Sint-Jozefstraat (zie Figuur 13).

Figuur 13: KAH, 207 Mutatieschetsen, Hasselt Afdeling 1, 1958 nr. 9.

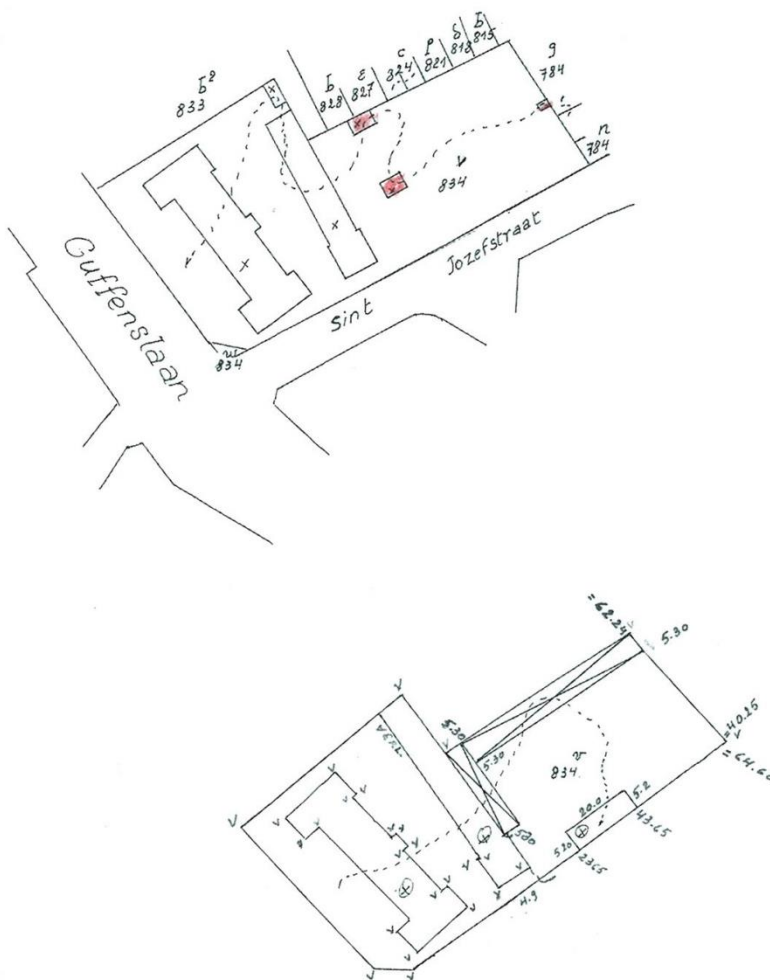
In de jaren '60 werden verschillende verbeteringswerken uitgevoerd aan de kazerne.¹⁸ Vervolgens wijzigt het perceel nog in 1971 en meer bepaald op de hoek. Er wordt een klein stukje afgesplitst (zie Figuur 14).

Figuur 14: KAH, 207 Mutatieschetsen, Hasselt Afdeling 1, 1971 nr. 18.

¹⁸ PCCE LIMBURG, Dossier Rijkswachtkazerne Guffenslaan: *Het Belang van Limburg*, 12/10/1979.

Een verbouwing volgt omstreeks 1979 waarbij de twee overgebleven aanbouwen worden gesloopt en een nieuwbouw L-vormig grondplan wordt opgetekend (zie Figuur 15). Dit zijn de recentere garages. Het gebouw waarin de oorspronkelijke stallen gevestigd waren, wordt nog wat uitgebreid aan westzijde.

Figuur 15: KAH, 207 Mutatieschetsen, Hasselt Afdeling 1, 1979 nr. 15.

Uit de jaren '80 van de 20ste eeuw zijn nog enkele foto's bewaard gebleven (zie Figuur 16).

Figuur 16: De kazerne in de jaren '80. PCCE LIMBURG, Dossier Rijkswachtkazerne Guffenslaan.

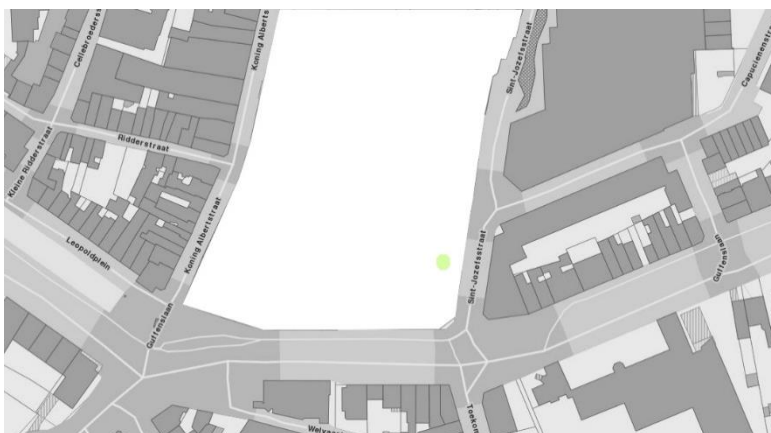
Ten slotte wordt in 2005 het perceel terug opgesplitst in twee afzonderlijke delen zoals dit eveneens het geval was tot het begin van de 20ste eeuw (zie Figuur 17). Er is eveneens een langwerpig afdak naast het hoofdgebouw opgetekend. De gebouwen en gronden worden in datzelfde jaar onteigend door de stad Hasselt. Het gebouw waarin de oorspronkelijke stallen werden gehuisvest, wordt evenwel breder opgetekend dan bij de vorige mutatie. De verhouding van de breedte van de kopgevel met deze van het hoofdvolume is bijgevolg ook gewijzigd.

Figuur 17: KAH, 207 Mutatieschetsen, Hasselt Afdeling 1, 2005 nr. 15.

3.3. Bouwhistorische evolutie in kaart gebracht

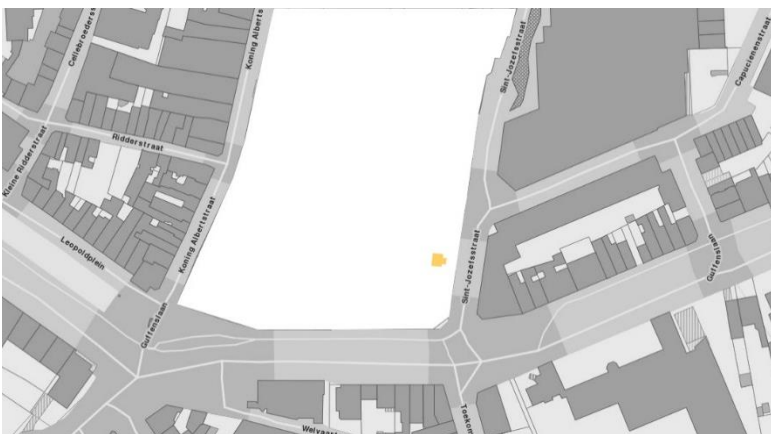
Circa 1700

1771-1777

1812-1841

1879

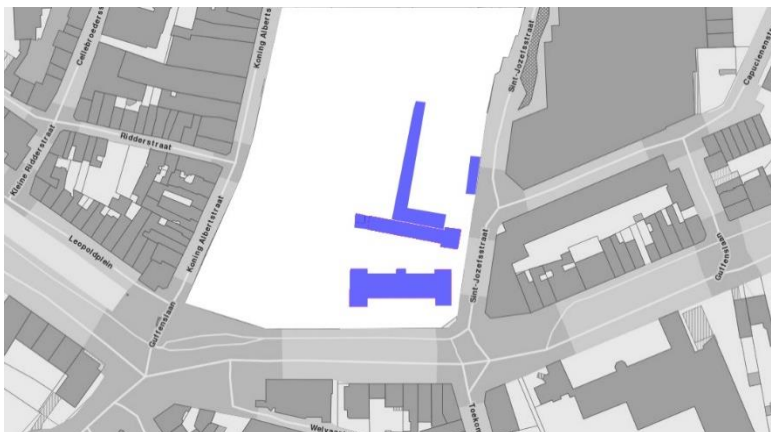
1898

1958

1979

2005

4. Besluit

De zone, aan de zuidelijke rand van het huidige stadscentrum van Hasselt, was tijdens het Ancien Regime een eerder drassige zone en de onderzochte locatie functioneerde als tuin voor het Gravenhuis met voorgevel en inkom langs de huidige Koning Albertstraat.

De rijkswachtkazerne werd gebouwd in het laatste kwart van de 19de eeuw, een periode van vooruitgang en modernisering en betreft een typisch 19de-eeuws overheidsgebouw gesitueerd langsheen de promenade (voorheen stadswallen) en opgetrokken in een stadsontwikkelingsgebied in de franje van de middeleeuwse stad. Het gebouw vertegenwoordigt de toenmalige bouw- en urbanisatiementaliteit en werd gebouwd in een typerende architecturale stijl en vormtaal.

Vanaf de 18de eeuw beschikken we over een eerste cartografische bron en vanaf omstreeks 1840 zijn er ook kadastrale kaarten die correcte informatie geven op perceelsniveau. Uit onderzoek van deze kaarten blijkt dat voornamelijk het gebouwenbestand aan de achterzijde nog enkele wijzigingen ondergaat met verbouwingen, afbraak en nieuwbouw vooraleer de huidige situatie wordt bereikt. Het hoofdvolume aan de Guffenslaan blijft in principe ongewijzigd. Wanneer alle bebouwde lagen op elkaar worden gelegd, wordt een zicht gekregen op het onbebouwd ofwel niet geroerd gedeelte (zie Figuur 18).

Figuur 18: Opeenstapeling van alle bebouwde zones op basis van de voorhanden cartografische bronnen.

De hoogste verwachtingen naar een toekomstig archeologisch onderzoek toe zijn bijgevolg te situeren in de -volgens de voorhanden cartografische bronnen- ongeroerde zone (zie Figuur 19).

Figuur 19: Zone die nog niet bebouwd werd en dus ongeroerd zijn op basis van de voorhanden cartografische bronnen

5. Bibliografie

5.1.Archieven

KAH ofwel KADASTERARCHIEF LIMBURG HASSELT, Mutatieschetsen en Primitief Plan Hasselt, Afdeling 1.

PCCE LIMBURG, Dossier Rijkswachtkazerne Guffenslaan.

<http://www.limburg.be/atlasvandebuurtwegen>

5.2.Literatuur

BUSSELS M. e.a., *Hasselt 750 jaar stad 1232-1982*, Brussel, 1982.

CALUWAERTS G., *Hasselt intra Muros. Hasselt binnen de oude wallen*, Hasselt, 1989

DE FERRARIS J., *De grote atlas van Ferraris: de eerste atlas van België 1777: kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik*, Tielt, Lannoo, (heruitgave) 2009.

LYNA D., DE KEYSER B., ILSSEN M. e.a., *Een sprong voorwaarts: Hasselt tussen 1800 en 1900*, Hasselt, 2007.

ROGGEN W., *Hasselt : een historische schets*, 1996.

SCHLUSMANS F. e.a., *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Hasselt 6N1 (A-Ha)*, Brussel-Gent, 1981.

VANSTREELS R., SACRÉ F., *Hasselt in oude prentkaarten*, Zaltbommel, 1972.